

Krótką i łatwą

Szkółka na Fortepian

dla

dzieci i początkujących

według szkoły

LUDWIKA KÖHLER'A

z zastosowaniem

Melodyi Polskich

opracował i ułożył

Zygmunt Noskowski

Dyrektor Warszawsk. Towarz. Muzyczn.

Cena Rs. 2.

WARSZAWA
NAKLAD FERDYNANDA HOSICKA

Дозволено цензурою Варшава 22 Марта 1884 г.

W drukarni i litogr. W. Grösse w Moskwie.

890
Krótka i łatwa

Szkółka na Fortepian

dla
dzieci i początkujących

według szkoły

LUDWIKA KÖHLER'A

z zastosowaniem

Melodyi Polskich

opracował i ułożył

Zygmunt Noskowski

Dyrektor Warszawsk. Towarz. Muzyczn.

Cena Rs. 2.

WARSZAWA
NAKLAD FERDYNANDA HÖSICK'A.

Дозволено цензурою Варшава 22 Марта 1894 г.

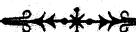
W drukarni i litogr. W. Grosse w Moskwie.

Przedmowa.

Kształcenie muzyczne dziecka stanowi bez wątpienia największą trudność pedagogiczną, łączyć bowiem musi systematyczną naukę, wraz z zachętą i przyjemnością. Same regułki i formułki, ćwiczenia i etiudy nie zdołają rozbudzić fantazy naszych pociech, a z drugiej znów strony pominięcie systemu, a karmienie młodego umysłu wyłącznie „sztuczkami“ (o co niestety większość rodziców się dopomina, na wielkie utrapienie nauczycieli) szkodliwie na rozwój artystyczny (t.j. techniczny i duchowy) wpływa. Aby więc ułatwić początkującym przejście abecadła muzycznego, a umożliwić nauczycielom to trudne zadanie, łączenia przyjemnego z użytecznym, postarałem się wypełnić istotną lukę w naszych wydawnictwach pedagogiczno - muzycznych, i wysyłam w świat to dziełko, spodziewając się dobrego od stron interesowanych przyjęcia.

Nadmienić muszę, iż wzorując się na znakomitej szkole tak doświadczonego pedagoga, jakim jest Ludwik Koehler, zrobiłem wybór najlepszy, w tem bowiem dziele znalazłem przystępne wytłumaczenie pierwszych zasad muzyki, bez obciążania pamięci dziecka regułami zbyt zawiłymi. Zgadzałem się więc na zdanie, iż pewnych zasad winno dziecko nauczyć się wprzód praktycznie, zanim je pozna teoretycznie, zachowałem wyjaśnienia niektóre jak np. o gamach, bez zmiany. — Wiem z doświadczenia, że systemem przyzwyczajenia nie można w muzyce gardzić, w zastosowaniu do dźiatwy.

Przygotowanie.

Klawiatura.— Nazwa klawiszów.— Podział na oktawy.

Usiądź w samym środku przed długim szeregiem klawiszów, które razem wzięte, zowią się klawiaturą. Każdy klawisz oznacza i za uderzeniem wydaje osobny ton, czyli dźwięk; rząd klawiszów tedy przedstawia nam rząd tonów, których używamy w muzyce.

Rozróżniamy dwa rodzaje klawiszów: długie i krótkie: białe są długie, czarne krótkie.

Każdy klawisz, jako też ton, który on wydaje, ma swoją nazwę. Białe klawisze mają za nazwę pojedyncze litery alfabetu. O czarnych pomówimy później. Nazwę białych klawiszów zaczynamy od litery *C* i w porządku od lewej ręki ku prawej idą: *D E F G A H*. Po ostatnim *H* idzie znowu *C* i następuje nowy rząd z dopiero co wymienionych liter. Takim sposobem od jednego do drugiego *C* przebiegamy całą klawiaturę. Nazwij rząd liter *C D E F G A H* i na wspak kilkakrotnie.

Te siedem nazw zwiemy pierwotnymi, ponieważ wszystkie inne nazwy klawiszów i tonów od tych pochodzą.

Od jednego *C* do drugiego *C* włącznie, mamy osiem tonów; taki oddział ósmiotonowy zwiemy oktawą.

Zwróćmy teraz uwagę na czarne klawisze; leżą one zawsze po dwa lub trzy razem, tak, że każda grupa jest rozdzieloną dwoma białymi klawiszami. Wyszukaj wszystkie grupy dwu i trzy klawiszowe kilka razy. Zauważmy, że zawsze naprzemian po grupie dwuklawiszowej następuje grupa trzyklawiszowa. Biały klawisz leżący z lewej strony tuż przy grupie dwuklawiszowej nazywa się zawsze *C*. Wyszukaj wszystkie klawisze *C*! Uważ dalej że *E* leży zawsze z prawej strony grupy dwuklawiszowej, (*wyszukaj wszystkie E*); *F* leży z lewej strony trzyklawiszowej grupy, a *H* z prawej strony tejże grupy. (*Wyszukaj wszystkie F i H*). Tym sposobem *D* znajduje się pomiędzy *C* i *E* w środku między dwoma klawiszami (*nazwij wszystkie D*) *G* i *A* leżą pomiędzy *F* i *H* (*wyszukaj wszystkie G i A*).

Pokaż teraz nie po porządku wszystkie następne tony: *A D G C F H E D A E H F C G E C A F D H G E C*. Nazwij teraz jeszcze raz wszystkie klawisze, począwszy od pierwszego *C* z lewej strony, przez całą klawiaturę, i uderzaj je jednym palcem. Spostrzeżesz wtedy: że postępując ku stronie prawej, tony stają się jaśniejszymi, cieńszymi, delikatniejszymi, subtelniejszymi. Nazywamy to: tony stają się coraz wyższymi. Zrób toż samo z nazwaniem i uderzaniem klawiszów, napowrót od prawej ku lewej stronie. I znowu spostrzeżesz, że, począwszy od pierwszego, najwyższego tonu z prawej strony, tony z początku stają się coraz zwyczajniejszymi, później od środka coraz pełniejszymi i większymi, przy końcu zaś lewym będą brzmieć grubo i ciemno. Mówimy wtedy, że tony stają się coraz niższymi. Siedząc więc przed fortepianem, masz po lewej stronie część klawiatury nazwaną basem, tony zaś zowią się basowymi. Po prawej stronie leży szereg tonów nazwanych dyszkantem albo wiolinem. Ku prawej stronie t. j. ku dyszkantowi idą tony coraz wyżej, ku lewej, ku basowi coraz niżej.

Teraz jeszcze jedno. Odlicz od każdego tonu 8 białych klawiszów po porządku: od *C* do *C*, od *D* do *D*, *E—E*, *F—F*, *G—G*, *A—A*, *H—H* do góry, a potem na odwrot. Policz potem i czarne klawisze w obrębie tych 8 klawiszów odnajdziesz wtedy między dwoma jednobrzmiącymi klawiszami 12 klawiszów. Że zaś nie tylko od *C* do *C*, ale od każdego

innego klawisza, t. j. od $D-D$, $E-E$ i D znajduje się po 12 tonów, zatem od każdego klawisza można zacząć oktawę. Wyszukaj teraz wszystkie oktawy od czarnych klawiszów, licząc wszystkie tony pomiędzy nimi.

Początki gry.

Możemy teraz przystąpić do grania. Zręczność i biegłość techniczna gry rozwija się z właściwego wprawiania się. Dobroć gry zależy od dobrego wykształcenia palców. Palce powinny się wyuczyć poruszeń uderzania klawiszów, naprzód więc muszą mieć właściwe ułożenie. Że zaś ręka utrzymuje palce, zatem zaczynamy granie od właściwego ułożenia ręki i palców przy dobrym trzymaniu całego ciała i ramion. Połóżmy rękę tak, aby palce zaokrąglone dotykały pięciu obok siebie leżących klawiszów brzuskami, nie paznogcami; wierzch ręki ma wyglądać jak mały stolik, płasko; całe ułożenie ma być dokładne, lecz swobodne.— Cyfrujemy palce po kolei zaczynając od 1^{go} aż do małego 1 2 3 4 5.

Przyciśnij teraz pięć klawiszów nie wgniatając stawów. Podnoś potem palce po kolei, uderzając pojedynczo, powoli kilka razy w klawisze nie zbyt mocno i nie za słabo; to, co jest najtrudniejszym, musi być najdłużej powtarzaniem np. ćwiczenie palca czwartego.

Jeżeli wszystko podług zaleceń nauczyciela zostało wykonane, to przystąpimy do nazw oktaw.

Różne oktawy, licząc zawsze od C do C mają rozmaite nazwy, dla dokładniejszego oznaczenia w jakiej mianowicie oktawie dźwięk dany np. C lub $D E F$ i t. d. leży.

Nazwy, poczynając od najniższego C ku prawej stronie, są następujące: Kontra-oktawa, wielka oktawa, mała, jednokreślna, dwu, trzy i czterokreślna oktawa. Wyszukaj wszystkie oktawy do góry i nadół oraz nie po kolei. Oznacz bliżej pojedyncze tony np. jednokreślne a , (t. j. a w jednokreślnej oktawie), dalej contra g ! trzy kreślnie F ! wielkie H ! dwukreślne E ! i t. d. TONY contra oktawy piszą się wielkimi literami z kreską u dołu $\underline{C} \underline{D} \underline{E} \underline{F} \underline{G} \underline{A} \underline{H}$, wielkiej oktawy tylko wielkimi literami, małej małymi literami $c d e f g a h$; jednokreślnej małymi literami z kreską u góry lub u dołu $\overset{c}{c} \overset{d}{d} \overset{e}{e} \overset{f}{f} \overset{g}{g} \overset{a}{a} \overset{h}{h}$; dwukreślnej z dwiema kreskami $\underline{\underline{c}} \underline{\underline{d}} \underline{\underline{e}} \underline{\underline{f}} \underline{\underline{g}} \underline{\underline{a}} \underline{\underline{h}}$; trzykreślnej z trzema kreskami $\underline{\underline{\underline{c}}} \underline{\underline{\underline{d}}} \underline{\underline{\underline{e}}} \underline{\underline{\underline{f}}} \underline{\underline{\underline{g}}} \underline{\underline{\underline{a}}} \underline{\underline{\underline{h}}}$ i t. d.

Dalsze ćwiczenia w grze.

Przystąpmy znowu do ćwiczeń. Z poprzednich ćwiczeń zwrócić należało uwagę na 4^{ty} palec w szczególności. Teraz następują uderzenia dwoma palcami odrazu, rozmaicie kombinowane, mianowicie najtrudniejsze pary t. j. oznaczone cyframi $\begin{Bmatrix} 4 & 5 & 5 \\ 3 & 4 & 3 \end{Bmatrix}$

Dalej idą uderzenia dwoma palcami naprzemian jeden po drugim. Gdy jeden uderza, drugi prędko podnosi się do góry. Głównie pamiętać należy o palcu, który ma się podnieść, bo podnoszenie palców jest prawie trudniejszym, niż uderzanie, bowiem potrzebuje bardzo subtelnej uwagi, aby jednocześnie przypadało z uderzeniem. Zalecamy teraz wszelkie możliwe pary palców w uderzaniu naprzemian, każdą ręką osobno, zwłaszcza trudniejsze t. j. 3-4, 4-5, 3-5 (także 2-4) każdą ze 20 razy, uważając przytem, aby palce niegrające nie opuszczały swoich klawiszów.

Po dokładnem wyuczeniu się tego, idą ćwiczenia z trzema palcami naprzemian tam i napowrót: 1232, 2343, 3454; każdą grupę powtórzyć 20 razy. Uwaga zawsze

zwrócona na palec podnoszący się, a nie na uderzający, na który spojrzeć należy dopiero po uderzeniu. Najczęściej wprawiaj palce 3-4-5.

Trudniejszymi są te grupy trzypalcowe, które nie leżą obok siebie np. palce 1-3-5-3, 1-2-4-2, 2-4-5-4, 1-2-5-2 i t. d. podczas gdy palce niegrające spoczywają na klawiszach.

Uderz również 2 odrazu, potem pozostający trzeci np. $\frac{5}{3}$ -4, $\frac{4}{2}$ -5 i t. p.

Następnie też samo 4ma palcami np. 1-2-3-4-3-2, 2-3-4-5-4-3, 1-2-4-5-4-2, 1-2-3-5-3-2, 1-3-4-5-4-3 i t. d.

Uważać na podnoszące się palce i szczególniejszemu staraniu powierzyć palce 3-4-5. Przytrzymywać kolejno każdy palec pojedynczo, gdy 4 inne grają. Włączmy i podwójne tony do tych ćwiczeń jak np. $\frac{3}{1}$ -4- $\frac{5}{3}$ -4, $\frac{4}{1}$ -2-5-2, 1-4- $\frac{5}{3}$ -4, 1- $\frac{5}{2}$ -3- $\frac{5}{2}$, $\frac{4}{1}$ - $\frac{5}{3}$ -4-3 i t. d.

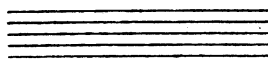
Teraz następują wszystkie palce każdą ręką osobno 1-2-3-4-5-4-3-2 i t. d. Również z podwójnymi tonami: $\frac{3}{1}$ -4- $\frac{5}{3}$ -4, $\frac{4}{1}$ -5- $\frac{3}{1}$ -2, $\frac{4}{2}$ -3- $\frac{4}{1}$ -2- $\frac{5}{3}$ -4- $\frac{5}{2}$ -3, 1-2- $\frac{3}{1}$ -4- $\frac{5}{3}$ -4- $\frac{3}{1}$ -2- $\frac{3}{1}$ - $\frac{4}{2}$ -5-2, $\frac{3}{1}$ - $\frac{4}{2}$ - $\frac{5}{3}$ - $\frac{4}{2}$ - $\frac{5}{3}$ - $\frac{4}{2}$ - $\frac{5}{3}$ - $\frac{4}{2}$, - każdą grupę 20 razy. Teraz uczeń może pokazać co umie, czy główny cel tych ćwiczeń t. j. równość gry wszystkimi palcami została osiągnięta.

Jeżeli tylko wszystko podług właściwych prawideł dobrze idzie, niema się co spieszyć z prędkością, gdyż ta przez długie ćwiczenie z pewnością sama z siebie przyjdzie. Prędko grać nie jest tak wielką sztuką, bo i źle grający umieją grać prędko. Ale dobrze t. j. równo, zwięźle, przy dokładnem podnoszeniu palców, z pięknem uderzeniem, to jest sztuka, którą nie wszyscy znają, bo nie każdy ma odpowiedni zmysł do tego, co jest prawidłowem.

O nutach.

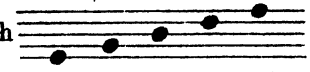
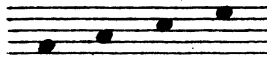
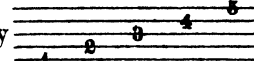
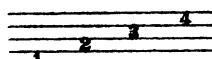
Każdy dźwięk ma odpowiedni sobie znak; znaki te zwiemy nutami.

Nuty wskazują nam 1° Dźwięk pod względem jego wysokości, a więc jak się dany dźwięk zowie, i w jakiej leży oktawie, 2° czas trwania tegoż dźwięku, a więc jak długo ma brzmieć i być wytrzymałym.

Do oznaczenia stopnia, który wskazuje położenie tonu używamy 5 nad sobą leżących linii z ich przedziałami, jako też miejscami nad i pod linjami. Owe 5 linii nazywamy systemem muzycznym.

Do oznaczenia długości trwania nut mamy różne postacie nut, składające się z kółek, kropek, linijek czyli szyjek i ogonków, czyli chorągiewek. Kółka wyglądają tak:

o kropki •, z szyjkami zaś z ogonkami i t. d. Różnić tedy należy białe owale i czarne kropki

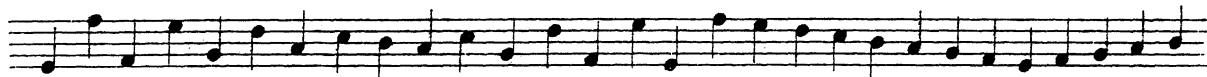
Nuty stawiają się następującym sposobem: na liniach pomiędzy linjami Linije liczymy z dołu do góry jako też miejsca pomiędzy linjami

Mówimy przytem: nuta leży na pierwszej linii, na drugiej, trzeciej, czwartej, piątej;

nuta leży pod drugą (t.j. między drugą a trzecią) pod czwartą (t.j. między trzecią i czwartą), pod piątą (t.j. między czwartą i piątą) Wziąwszy teraz papieru linijowanego do nut, pisz nuty jak wyżej wskazano: na liniach, pomiędzy linijami, do góry i na dół i naprzemian.

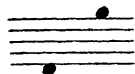

Nazwij teraz wszystkie miejsca, na których nuty stoją. Pisz później nuty z szyjkami np:

i zauważ, że przy pisaniu nut stojących pod trzecią linią, szyjki piszą się do góry, przy nutach nad trzecią, szyjki idą na dół. Na trzeciej linii stojące nuty mogą mieć szyjki na dół lub do góry.

Następują nuty nad i pod linijami, najbliższe stoją tuż nad piątą linią i pod pierwszą t.j. tak:

Napisz kilka takich nut, stawiając je tuż przy samych linijach. Naturalnie mamy jeszcze więcej nut stojących nad i pod linijami; gdyby nie było linii posiłkowych nazywanych dodanymi, nie moglibyśmy ich rozróżnić podług ich stopni; i tak, piszemy nuty

na pierwszej dodanej pisząc nutę na tejże krótkiej linii. Z pisaniem nut dodanych postępujemy tak jak z głównymi, trzeba tylko zawsze tyle linii dodanych napisać, ile

potrzeba dla poznania na której linii nuta stoi np.

Nuty pisane nie na liniach, a stojące poniżej pierwszej linii t.j.

nazywamy nutami stojącymi pod pierwszą dodaną dolną, poniżej drugiej linii, pod drugą, trzecią i t.d.

Linije dodane dolne, a więc poniżej pierwszej linii głównej, liczą się od góry do dołu. Zwracamy na to uwagę, gdyż uczniowie tu najczęściej błędy popełniają.

Nuty mające brzmieć jednocześnie piszą się jedna nad drugą (Odpisz to.)

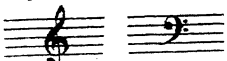

Uczenie się nut.

Kto nut jeszcze nie zna, powinien napróżd wiedzieć jak się one nazywają, potem dopiero co one znaczą.

Nuty dzielą się również jak tony, dla których są znakami, na dyskantowe (wiolinowe) i basowe.

Dlatego używają dwóch znaków: znak oznacza nuty wiolinowe znak basowe i piszą się na początku systemu linijnego.

Znaki te nazywają się kluczami, pierwszy kluczem wiolinowym G drugi basowym F . Na początku systemu liniowego piszą się tak, że wiolinowy kluczem swoim owalem najgrubszym określa drugą linię, basowego zaś dwie kropki stoją po obu stronach czwartej linii Niech się uczeń wprawia do właściwego pisania tychże kluczów.

Druga linia, którą określa swem zaokrągleniem kluczem wiolinowym, nazywa się G i leży w jednokreślonej oktawie (uderz!); czwarta zaś linia, na której stoi kluczem basowym, zowie się f i leży w małej oktawie (pokaż ją). Ztąd pochodzą wszystkie inne nazwy nut i ich stopnie po porządku.

Ażeby uczący się zaraz z początku miał obraz klawiatury w nutach, podajemy tu wszystkie tony od dołu do góry. Wyszukaj na drugiej linii w kluczu wiolinowym g i f , czwartej w kluczu basowym, to są dwie wyżej wspomniane nuty kluczowe.

System nutowy.

Przypatrzmy się teraz temu systemowi. Widzimy tu obok siebie cały rząd białych klawiszów od niskiego contra C do wysokiego f kreślonego. Od jednego C do drugiego jest klamrą oznaczony przedział całej oktawy. Z samego początku przed dwoma systemami pięcioliniowymi widzimy klamrę $\{$ która łączy obydwie systemy. U góry znajduje się kluczem wiolinowym, dla górnego rzędu nut, u dołu kluczem basowym dla dolnego rzędu nut.

Z początku są nuty rzędu basowego; uderz contra C , zobacz nutę i powiedz jak jest napisana, np. w basie pod piątą linią dodaną dolną. Takim sposobem przejdźmy każdy klawisz biały po porządku, mówiąc jak są nuty pisane.

Zwykle wysokie nuty klucza wiolinowego piszą się o oktawę niżej ze znakiem 8va nad nimi, aby nie trzeba było pisać wielu linii dodanych, które utrudniają czytanie nut.

Zauważmy teraz, że ostatnie nuty klucza basowego kończą się odrazu na g w jednokreślonej oktawie. Dlaczego? Dla tego, że przy wyższych jeszcze nutach trzeba by było wielu linii dodanych. Dla wysokich tedy nut byłby kluczem basowym niewygodnym do czytania, dlatego z zaczęciem jednokreślonej oktawy używamy klucza wiolinowego. Rząd tonów klucza wiolinowego zaczyna się od środka oktawy małej t.j. od g , ponieważ dla niższych nut trzeba by było znowu wielu linii dodanych, dla tych więc nut kluczem basowym jest odpowiedniejszym. Gdy jednakże czasem się zdarzają np. w kluczu wiolinowym niskie nuty, to nie należy dla nich ciągle klucze zmieniać, dlatego też znajomość takich nut jest niezbędną.

Zapamiętajmy sobie szczególnie jeden klawisz t.j. jednokreślone C , które w kluczu wio-

linowym stoi na pierwszej dolnej w kluczu basowym na 1ej górnej

Nareszcie przypatrzmy się obu systemom liniowym, gdzie podwójne nuty jedne nad drugimi stoją; są to nuty jednakowego nazwiska w różnych kluczach, oznaczające wszakże też same klawisze; są to właśnie owe niskie tony wiolinowe i wysokie basowe, o których przedtem była mowa. Należy cały system nutowy sobie odpisać, aby umieć napisać go na pamięć: dobry fortepianista musi sobie umieć wyobrazić w myśli całą klawiaturę wraz z podziałem na oktawy.

Uczenie się pierwszych nut klucza wiolinowego.

Przystępujemy obecnie do właściwego uczenia się nut. Najstosowniej zaczynać od środkowych oktaw, ponieważ pierwsze sztuczki zwykle w tym przedziale są pisane t. j. w jednej i dwukresłnej, w małej i wielkiej oktawie. Wyszukaj je na systemie nutowym i na klawia-

turze. Najprzód jednokreślna oktawa odpisz ją kilka razy, dopóki

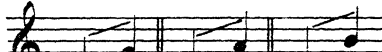
jej z pamięci dobrze nie napiszesz, zawsze z kluczami, nazwą klawisza i nagłówkiem; jeżeli nazwy już są dobrze w pamięci utrwalone, to niech uczeń weźmie np. następane nuty, nie

patrzając na zeszyt, podpisze nazwy tychże nut i t.d.

Po dokładnem wykonaniu tego, każ się przesłuchać i uderzaj każdy dźwięk. Potem napisz z pamięci zadane nuty np *a f d h* i t.d.

Zrób sobie teraz z dźwięków *c d e f g* ćwiczenie palcowe, naucz się go dobrze i napisz w nutach, toż samo z dźwiękami *d e f g a*; i *e f g a h*.

Dajemy tu kilka ćwiczeń w liczbach, które również w nutach należy wypisać. Połóż rękę na 5 białych klawiszach i wyszukaj jakie klawisze odpowiadają następnym liczbom :||: 1 3 2 4 3 5 4 2 :||: 3 1 2 3 4 2 3 4 5 3 4 5 4 2 3 4 :||: 5 4 5 3 4 3 4 2 3 2 3 1 4 3 4 2 :||: Podwójne kreski oznaczają koniec każdego ćwiczenia, punkty przy nich znaczą, że ćwiczenie należy powtórzyć.

Liczb tych można użyć dla różnych 5^{ciu} klawiszów w oktawie, którą obecnie mamy, a mianowicie między tymi początkowymi i końcowymi tonami. Liczby jednakowo stosują się do lewej, jako też do prawej ręki

Dajemy tu kilka ćwiczeń w nutach, które przekraczają odległość pięciu klawiszów; przyuczają one palce do rozszerzonych pozycji. Każdą część należy powtórzyć 15 razy, przytrzymując o ile można pierwszy ton do końca każdej części.

Cyfry powyżej nut są dla prawej ręki, poniżej dla lewej, która gra o oktawę niżej.

Dopiero wtedy gdy każda ręka osobno dobrze zagra z 15 razy, następuje ćwiczenie obydwóch rąk razem

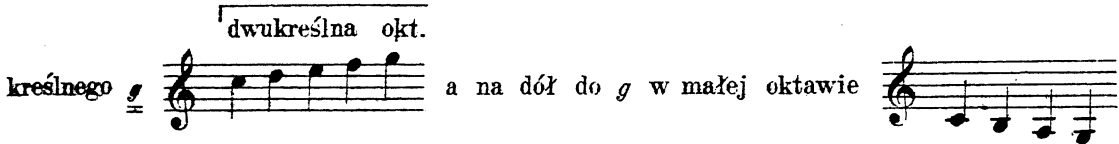
2.

3.

Najżyteczniejszymi są te ćwiczenia, które są najtrudniejszymi i najniewygodniejszymi, trzeba je tedy zauważyć i najczęściej powtarzać.

Ponieważ jest rzeczą pożyteczną i konieczną, zapoznać się dobrze najprzód z nutami jednego klucza, przystąpmy tedy do wyuczenia się kilku nut górnych aż do dwu-

Utwórzmy również kilka pięciopalcowych ćwiczeń w tych pozycjach;

przełożywszy je później z cyfr na odpowiednie nuty np. 12323542 :: 3213432454354 32 :: 15243123 :: i t.p. więcej według własnej inwencji i upodobania.

Następne ćwiczenia zawierają wyżej wspomniane tony i nowe przykłady dla rozszerzenia palców; tym sposobem tylko stawy staną się giętszymi i zdolniejszymi do biegłości; im bardziej utrudzającym jest ćwiczenie, tem więcej rozwija ono zdolność palców do gry. Celem lepszego rozszerzenia palców, trzeba każdy pierwszy ton ćwiczenia przytrzymać aż do końca.

Różne sposoby gry.

Mamy cztery główne sposoby grania, służące do ekspresji czyli wyrazistości w grze fortepianowej: gra mocna, słaba, wiązana i odrywana. Możemy zmieniać grę mocną na słabą odrazu, lub stopniowo; najprzód się nauczymy uderzać mocno lub słabo pewne oznaczone dźwięki.

Dla wyżej wymienionych wyrażen używają włoskich nazw *forte*, *piano*, *legato*, *staccato*. Słowa *forte* i *piano* w pisaniu skracają często np. *f* (*forte*) *p* (*piano*).
mocno, słabo, zwięźle, odrywano.

Jeżeli tylko pojedynczy dźwięk ma być mocniej uderzony, to nad lub pod jego nutą piszemy znak < albo >, ^ lub v. Znak ten nazywa się *marcato* albo *akcentem*, tj. znakiem wyróżniającym, odznaczeniem.

Weźmy teraz poprzednie ćwiczenia, podzielmy je na małe, równe grupy tonów, z których każdy pierwszy ton otrzyma akcent np. i w tym przykładzie i t.d.

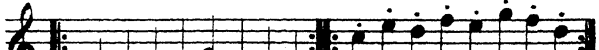
Godnem uwagi jest to, że nawet zupełnie niemelodyjne ćwiczenie przez akcent nabiera pewnego powabu. W ten sposób przegrywaj wszystkie palcowe ćwiczenia. Również *forte* i *piano*, rozróżniając dobrze te dwa odcienia, jednak bez przesady, przy spokojnym

trzymaniu ręki:

Następuje teraz gra wiązana i odrywana.

Legato czyli zwięźle graliśmy dotychczas wszystko, a więc głównie idzie obecnie o *staccato*, potem naprzemian *legato* i *staccato*.

Staccato można w dwojaki sposób wykonywać, stosownie do tego czy robimy większe lub mniejsze poruszenia. Większe *staccato* wykonywa się całą ręką, odskakując prędko od uderzonego klawisza przy zupełnie spokojnym stawie ręki. Przy małym *staccato* ręka cała pozostaje w spokoju, tylko palce uderzają. Grajmy naprzód ćwiczenia na wielkie *staccato*, trzymając staw ręki lekko, giętko, uderzając kilkanaście razy każdym palcem, tak aby ton brzmiał krótko, ostro.

Potem toż samo palcem, tylko bez ruchów ręki. — Polecamy powtórzyć *staccato*, wszystkie poprzednie pięciopalcowe ćwiczenia, szczególnie ręką. *Staccato* oznaczamy punktami nad lub pod nutami np. a *legato* zaś łukiem.

 Następne ćwiczenia trzeba wystudjować z całą ścisłością

i dokładnością, pod względem przepisanej *legata* i *staccata*

NB. Lewa ręka gra oktawą niżej.

Gdzie przy sztukach żadnych znaków niema, gra się zawsze *legato*.

Wprawy na cztery ręce.

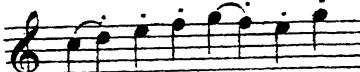
Wyucz się następnej sztuczki dokładnie, każdą ręką z osobna, potem obiema, ale przy zawsze dobrym układzie rąk i z dobrym uderzeniem. Gdzie ręce grają toż samo, tylko znak *sva* — ostrzega, że prawa ręka gra oktawą wyżej.

12. Do tego należy poniższe towarzyszenie, które z tobą zagrają, skoro się nauczysz swego.

Graliśmy tedy na cztery ręce.

A teraz zagraj to samo *legato* i *staccato*, jak poniżej: aż do

końca. Potem graj cztery tony *legato* i następne cztery *staccato*, zawsze na przemiany. Na koniec zagraj całą wprawę *staccato*, (zawsze z towarzyszeniem)

Z następującymi wprawami zrób toż samo, co wyżej:

8

13.

8

4 5 2 2 3

2 1 4 4 3

Koniec.

8

3 1 3

3 3

14.

8

2 5 2 1

4 1 4 5

Koniec.

Tu mogą iść naprzemian trzy nuty *staccato*, a trzy *legato*, jako też w końcu wszystkie *staccato*.

Exercise 14 consists of two staves of music. The top staff is in treble clef and contains a sequence of eighth notes with fingerings: 1 3, 2 2, 3 3, 4 2, 1 5 4 2, 1 2 3. The bottom staff is in bass clef and contains a sequence of eighth notes with fingerings: 5 3, 4 4, 3 3, 2 4, 5 1 2 4, 5 4 2. There are accent marks (>) above the first, third, and fifth measures of the bottom staff.

15.

Exercise 15 consists of two staves of music in 4/4 time. The top staff is in treble clef and contains a sequence of eighth notes with slurs. The bottom staff is in bass clef and contains a sequence of eighth notes with slurs.

Exercise 15 continues with two staves. The top staff is in treble clef and contains a sequence of eighth notes with fingerings: 3, 5, 4, 3, 2, 3, 2. The bottom staff is in bass clef and contains a sequence of eighth notes with fingerings: 3, 1, 2, 3, 4, 3, 4. There is a dynamic marking *p* at the end of the bottom staff.

Exercise 15 concludes with two staves. The top staff is in treble clef and contains a sequence of eighth notes with fingerings: 1 3, 2, 5 3 1. The bottom staff is in bass clef and contains a sequence of eighth notes with fingerings: 5 3, 1 3 5. There is a dynamic marking *f* at the beginning of the bottom staff and the word "Koniec" at the end of the top staff.

I w tej sztuce trzeba grać jak poprzednio różne rodzaje *staccata*.

Cokolwiek o gatunkach nut, jako też o ruchu czyli tempie i o takcie.

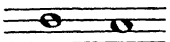
Długość trwania nut należy tak rozumieć: że jeden dźwięk tyle a tyle czasu więcej lub tyle a tyle mniej zajmuje niż drugi: to znaczy np. że jeden dźwięk brzmi całą część danego czasu, drugi połowę tylko, trzeci czwartą część, ósmą i t.d. Jeżeli więc na całość danego czasu liczymy 4, to na połowę, liczymy 2, na ćwierć tylko raz, ponieważ ćwierć jest znowu połową połowy.

Otóż każda nuta pokazuje nam jaką ona ma wartość, a poznajemy to po owale lub kropce , potem czy owal ma szyjkę lub czy kropka ma raz, dwa lub kilka razy przekreśloną szyjkę np.   i t.d.

Weź teraz kawałek papieru i napisz biały owal

Owal jest tak nazwaną całą nutą tj. nutą, która w sobie zawiera czas dwóch połówek, lub czas 4^{ch} ćwiartek. Na taką całą nutę liczymy 2 półnuty, 4 ćwierćnuty i t.d.

Stosownie do tego czy prędko lub wolno liczymy, zwiemy to ruchem (Ruch po włosku tempo) Z łatwością pojąć możemy, że w oznaczonym tempie ćwierćnuty dwa razy tak prędko liczyć będziemy jak półnuty, te znowu dwa razy prędzej, jak całe nuty; półnuty są o połowę krótsze od całych, ćwierć nuty znowu o połowę krótsze od półnut.

Odpisz teraz cały szereg nut, któreśmy dotąd przeszli w samych całych nutach (z nazwami i oznaczeniem oktav) o ile można z pamięci, i uważaj na to, aby nuty na liniach stojące były przecięte przez sam środek daną linią, zaś nuty między linijami były tak pisane, aby do ich brzegów tylko linije dotykały

Z pisaniem nut całych na liniach dodanych postępujemy zupełnie tak samo jak z pisaniem na pięciu głównych liniach, robiąc tylko krótkie linijki poziome. Jeżeli do całej nuty dodamy szyjkę, utworzy nam się półnuta   Jest rzeczą zupełnie obojętną z której strony nuty szyjkę piszemy, ale zważać trzeba aby koniec szyjki dotykał końca samej nuty. Szyjka nie powinna się w podobny sposób przedłużać lub to oznacza bowiem zupełnie co innego, mianowicie dwie półnuty połączone w jedną t.j. co zwykle piszemy w ten sposób .

Do każdej z całych nut dopisz teraz szyjki.

Nauczmy się teraz jeszcze pisać ćwierćnuty. Są to czarne kropki z szyjkami .

I tu uważać trzeba aby szyjki dochodziły do samej nuty z boku i nie były przedłużane w podobny sposób.

Uderzmy na próbę jedną całą nutę, licząc przytem dwie połówki, raz, dwa! w równych oddziałach czasu, tak jak wolne a równe uderzenia zegaru

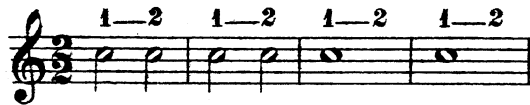

Pojedyńcze poprzeczne linije oznaczają koniec całego przedziału czasu. Nazywamy te linije linijami taktowemi, a przedział czasu między jedną a drugą liniją, taktom. Dowiemy się później, że takt w muzyce oznacza równe podziały czasu. Jeżeli w takcie liczymy dwie półnuty, to takt ów nazywamy dwupołówkowym. Piszemy go tak $\frac{2}{2}$. Jeżeli liczymy na takt 2, 3 lub 4 ćwierć nuty to będzie to dwu, trzy lub czteroćwiertciowy takt, który oznaczamy $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ lub $\frac{4}{4}$ lub ten ostatni C. Te oznaczenia taktu będziemy zawsze pisali przy kluczu w systemie muzycznym.

Podwójne linije poprzeczne na końcu oznaczają nam koniec pewnej liczby taktów, które tworzą pewien okres muzyczny, czyli peryjod.

Zagrajmy teraz powyższy peryjod z 4^{ch} taktów się składający, każdą ręką osobno, potem razem, lewa ręka o oktawę niżej, licząc przytem równo raz, dwa, i uderzając nogą.

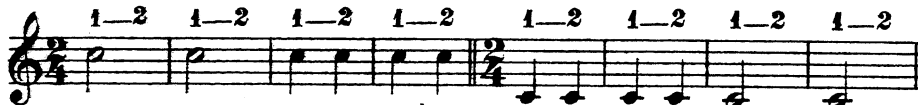
Toż samo zrobmy z następnym peryjodem

Teraz obydwaj peryjody razem. Wolno i z dobrym podziałem!

Jeżeli uczeń ten podział dobrze zrozumiał i pojął, to łatwo może teraz zagrać dwie ćwierćnuty na jedną półnutę, bo jeżeli cała nuta ma cztery ćwierćnuty, a dwie półnuty, także 4 ćwierćnuty, to na jedną pół nutę wypadną dwie ćwierćnuty. Przy następnem liczymy równo dwie ćwierćnuty, grając każdą ręką osobno

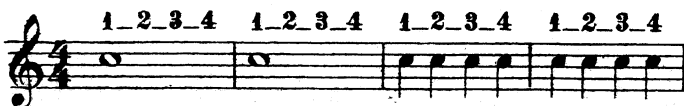

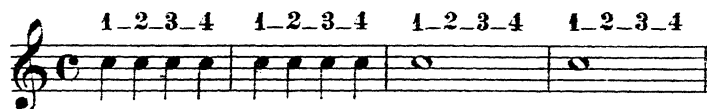
Widzimy tu, że to 2 ćwiertciowy takt.

Napisz te dwa peryjody jeden pod drugim, ale tak, aby nuty razem uderzyć się mające stały jedna pod drugą.

Teraz jeszcze jedna próba! Liczymy 4 ćwierćnuty na całą. Cała nuta ile ma ćwierćnut? Cztery. A więc liczymy równo cztery ćwierćnuty; będzie to czteroćwiertciowy takt.

Każdą ręką osobno, lewa o oktawę niżej niż prawa.

(Należy wiedzieć, że często $\frac{4}{4}$ takt oznaczamy literą C, co też czasami w następnych przykładach i sztukach uczynimy)

Odtąd nie piszemy żadnych cyfr, niech uczeń to sam uczyni.

Wszystko poprzedzające wyuczmy się teraz na jednym przykładzie, tj. musimy umieć dzielić całe na półnuty, półnuty na ćwierć.

Przypatrz się każdej nucie jaką ona jest i ile znaczy. Każdy przykład każdą ręką osobno, (lewa o oktawę niżej) licz równo naprzód 2 półnuty: t.j. $\frac{2}{2}$ takt. Potem licz 4 ćwierćnuty, będzie to $\frac{4}{4}$ takt.

Napisz teraz obydwa przykłady jeden pod drugim z dobrym podziałem miejsca, lewa zaczyna o oktawę niżej, t.j. od jednokreślnego *c*

Sztuczki do grania

w kluczu wiolinowym.

W każdym takcie licz dwie półnuty, ale przed zagranieniem przeczytaj nuty na głos. Z początku graj zawsze każdą ręką osobno, a potem dopiero uważnie razem i to tak wolno, abyś mógł równo i bez błędu liczyć. Uważaj też dobrze na liczby dla palców, to się zowie: **palcowanie**.

Moderato. Umiarkowanie.

16.

W tej sztuczce obie ręce nie grają, jak pierwiej jednakowo, lecz różne dźwięki.

Następnie idzie taż sama sztuczka w odwróceniu t.j. prawa ręka gra to co lewa (ale o-
ktawą wyżej) i odwrotnie lewa to co prawa.

Dla odmiany dajemy tę sztuczkę w ćwierćnutach i w dwuczwierciowym takcie.

Liczyć więc trzeba ćwiartki.

Moderato. Umiarkowanie.

17.

Dotąd mieliśmy nuty jednakowe, więc nie było co dzielić. W następującej sztuczce mamy
różne gatunki nut. Powiedz najprzód ile na każdą nutę liczyć należy; — następnie graj o-
sobno każdą ręką, potem razem, lecz spokojnie.

Rachuj cztery ćwiartki.

Poco moderato. Cokolwiek umiarkowanie.

18.

Ostatni dźwięk w lewej ręce jest podwójnym; uderzają się oba dźwięki razem.

Zagraj tak samo w odwróceniu.

Listesso Tempo. Ta sama prędkość.

19.

Zapamiętaj mimochodem następną uwagę:

Jeżeli w utworze muzycznym tempo oznaczone jest prędkie, to nie znaczy, że ten utwór masz prędko się uczyć t.j. ćwiczyć! — Uczyć się w o l n o potrzeba, dopóki dobrze nie idzie.

Allegretto. Trochę zwawo.

20.

W trzecim takcie stoją kropki nad nutami: a więc graj nuty krótko całą ręką.

Następna sztuczka ma melodyję w lewej ręce, spróbuj więc zagrać ją trochę mocniej i jaśniej, a niżeli towarzyszącą figurę w prawej ręce.

Moderato. Umiarkowanie.

21.

Toż samo w odwróceniu, więc graj mocniej prawą ręką.

Listesso Tempo. Toż samo tempo.

22.

W następującej wprawie znajdziemy niskie nuty t.j. dodane, oraz tony podwójne w lewej ręce.

Andantino. Trochę spokojnie.

23.

Ten ustęp wyjdzie ładnie, jeżeli melodyję w prawej ręce odznaczmy (akcentujemy) a towarzyszenie lewej ręki zupełnie cicho zagramy.

Sztuki na cztery ręce.

W tych sztukach to co się gra na prawej (górnjej) połowie klawiatury zowie się: Primo, zaś na lewej (dolnej): Secondo.

Poco moderato. Trochę umiarkowanie.

Uczeń.

24.

Nauczyciel.

The first system of the musical score consists of four staves. The top two staves are for the student (Uczeń), and the bottom two are for the teacher (Nauczyciel). The student part is in treble clef, and the teacher part is in bass clef. The music is in common time (C). The student part features a sequence of eighth notes with fingerings 3, 1, 3, 2, and a final note with an accent (>). The teacher part consists of a steady eighth-note accompaniment. A fermata is placed over the final measure of the student's part.

The second system of the musical score continues the piece. It also consists of four staves. The student part (top two staves) continues with eighth notes and fingerings 1, 5, and 5. The teacher part (bottom two staves) continues with eighth notes and includes a key signature change to one sharp (F#) in the second measure. A fermata is placed over the final measure of the student's part.

First system of musical notation. It consists of two grand staves. The upper staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). It begins with a repeat sign and contains a melodic line with notes G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5, A5, B5, C6, D6, E6, F#6, G6, A6, B6, C7, D7, E7, F#7, G7, A7, B7, C8. The lower staff has a bass clef and contains a bass line with notes G2, A2, B2, C3, D3, E3, F#3, G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5, A5, B5, C6, D6, E6, F#6, G6, A6, B6, C7, D7, E7, F#7, G7, A7, B7, C8. A fermata is placed over the final note of the upper staff.

Second system of musical notation. It consists of two grand staves. The upper staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). It begins with a repeat sign and contains a melodic line with notes G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5, A5, B5, C6, D6, E6, F#6, G6, A6, B6, C7, D7, E7, F#7, G7, A7, B7, C8. The lower staff has a bass clef and contains a bass line with notes G2, A2, B2, C3, D3, E3, F#3, G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5, A5, B5, C6, D6, E6, F#6, G6, A6, B6, C7, D7, E7, F#7, G7, A7, B7, C8. A fermata is placed over the final note of the upper staff.

Third system of musical notation. It consists of two grand staves. The upper staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). It begins with a repeat sign and contains a melodic line with notes G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5, A5, B5, C6, D6, E6, F#6, G6, A6, B6, C7, D7, E7, F#7, G7, A7, B7, C8. The lower staff has a bass clef and contains a bass line with notes G2, A2, B2, C3, D3, E3, F#3, G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5, A5, B5, C6, D6, E6, F#6, G6, A6, B6, C7, D7, E7, F#7, G7, A7, B7, C8. A fermata is placed over the final note of the upper staff.

Allegretto. Cokolwiek wesoło.

Uczeń.

Nauczyciel.

8

8

8

8

3 4 3

>

2 3 2

This system contains the first four measures of a musical piece. It features a treble clef with a key signature of one flat (B-flat). The right hand plays a melody with slurs and fingerings (3, 4, 3). The left hand provides accompaniment with slurs and fingerings (2, 3, 2). The piano part includes a bass line with chords and a treble line with eighth-note patterns.

8

1 5 5 2

5 1 1 4

5 3

This system contains the next four measures. The right hand melody continues with slurs and fingerings (1, 5, 5, 2). The left hand accompaniment uses slurs and fingerings (5, 1, 1, 4). The piano part features a treble line with a slur and fingerings (5, 3) and a bass line with chords.

8

4 3 4 2 1 3

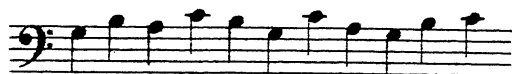
1 3 2 4 5 1 4

This system contains the final four measures. The right hand melody includes slurs and fingerings (4, 3, 4, 2, 1, 3). The left hand accompaniment uses slurs and fingerings (1, 3, 2, 4, 5, 1, 4). The piano part concludes with a treble line featuring a slur and a final chord, and a bass line with chords.

Dla pewności odpiszmy je sobie parę razy. Następne zaś nuty w kluczu wiolinowym nazwij i napisz w kluczu basowym

Potem weź nuty

oznacz je i przenieś do klucza wiolinowego, uderzając zawsze klawisze. Teraz jeszcze kilka wysokich nut basowych nad linijami, mianowicie następujące:

One piszą się w kluczu wiolinowym tak:

jedne nad drugimi w ten sposób

Po wyuczeniu się dokładnem na pamięć weź następujące nuty

te nuty przełóż do klucza wiolinowego, i

te zaś wiolinowe przełóż do klucza basowego.

Dajemy znowu parę ćwiczeń na wyuczone nuty w rozszerzonych pozycjach. Prawa gra oktawę wyżej. Każde ćwiczenie razy dziesięć.

27.

Koniec.

Teraz dla rozrywki dajemy:

Sztuki do grania

w kluczu basowym.

Każdą ręką graj z osobna, a usiądź bardziej na lewą stronę klawiatury, gdyż obie ręce grają w kluczu basowym.

Rachuj półnuty spokojnie.

Moderato. Umiarkowanie.

28.

Skoro już to umiesz, można zagrać na cztery ręce. Dolne dwa wiersze t.j. Secondo gra uczeń. Tempo nieco przedsze:

Primo.

Poco Allegretto. Cokolwiek żwawo.

29.

Nauczyciel.

Uczeń.

Secondo.

Nie daj się wyprowadzić z taktu przez drugą partyję, lecz idź spokojnie swoją drogą i bacz, aby całość dobrze brzmiała.

W następującej sztuczce rachuj ćwiartki.

Moderato. Umiarkowanie.

30.

Un poco più vivo. Trochę żywiej. **Primo.**

31. **Nauczyciel.**

Uczeń. **Secondo.**

32. **Allegro. Żwawo.**

Toż samo na cztery ręce i *staccato* całkiem zmienione.

Allegro. Żwawo. Primo.

Nauczyciel.

33. **Uczeń.** **Secondo.**

Sztuki do grania w dwóch kluczach.

Czas już teraz zacząć grać w dwóch kluczach jednocześnie, tak, aby dla prawej ręki służył klucz wiolinowy, dla lewej zaś basowy. Dajemy tu dla wprawy zupełnie łatwe sztuczki, które, jak wyżej, trzeba każdą ręką z osobna się uczyć.

R chować należy od tej pory tak, jak takt oznaczony przy kluczu.

Andante. Spokojnie.

34^a

Andantino. Cokolwiek spokojnie.

34^b

Tu następuje takt trzyćwierciowy. Dotąd grałeś w takcie parzystym ($2/4$ $2/2$ $4/4$) — teraz poznasz takty nieparzyste lub też parzyste trójkowe ($6/4$ $6/8$)

Allegretto. Trochę zwawo.

35.

Ta sztuczka ma dwie części, oznaczone przez podwójne linije taktowe.

Andantino. Cokolwiek spokojnie.

36.

Jeżeli w jednej ręce znajdują się podwójne dźwięki, to uważaj, czy obadwa mają też samą wartość t. j. długość brzmienia. Jeżeli czas ich trwania jest nierówny, to zauważ jak długo dźwięk dłuższy ma być jeszcze trzymany, gdy krótszy się puszcza przy następnym dźwięku. W następującej sztuczce znajdziemy w drugiej części dźwięki podwójne, złożone z całych i półnut — należy całą nutę wytrzymać przez cztery ćwiartki, półnuty zaś przez dwie tylko. Później damy podobne dwudźwięki, ale w nutach odmiennej wartości.

W następującej sztuczce mamy takt czterościerciowy, lecz w pierwszym takcie znajduje się tylko półnuta. Nazywa się to przedtaktem, zwykle zaś odbitą lub odbitką. To co brakuje w pierwszym takcie, znajduje się jako dopełnienie w ostatnim, wszako ten końcowy takt jest o tyle części niezupełny, ile ich się znajduje w odbitce. Odbitka więc z taktem końcowym tworzą jeden zupełny takt i wtedy łączy się początek z końcem, jak okrąg koła. Odbitka ma różną wartość: jedną, dwie czasem trzy ówionki i t. d. W tej sztuczce trzeba zacząć rachować: „trzy, cztery,“ poczem następny takt: „raz, dwa i t. d.

Moderato. Umiarkowanie.

37.

Tu znowu mamy tony podwójne różnej wartości.

Moderato. Umiarkowanie.

38.

W poniższym ustępie uderzaj dwudźwięki zgodnie i łącz je, bez przerw widocznych.

Un poco Allegretto. Trochę zwawo.

39.

Naucz się teraz wyższych nut wiolinowych

Oktawa dwukreślna | Okt. trzykreślna

i uderz je; potem zaś te nuty basowe
Napisz je i każ się pytać, jak przedtem.

Tutaj masz kilka ćwiczeń na palce; są w nich powyższe nuty Graj każde 10 razy.
Lewa ręka oktawę niżej.

40.

Prawa ręka dwie oktawy wyżej.

41.

Teraz kilka ustępów z powyższymi nutami. Rachuj w nich półnuty i uważaj na dłuższe nuty w dwudźwiękach. aby je należycie wytrzymać.

Allegretto moderato. Umiarkowanie zwawo.

42.

W tym ustępie zrób krótkie i ładne *staccato*.

Allegretto.

43.

Powtórz w lewej ręce osobno dziesięć razy i to wolno iz dobrem palcowaniem.

Długie tony całkowicie wytrzymać.

Andantino. Cokolwiek spokojnie.

44.

W basie równo i zwięźle.

Najprzód każdą ręką osobno dziesięć razy powtórzyc z dobrem palcowaniem.

Andantino.

45.

Po dokładnem wyuczeniu się tych czterech ćwiczeń, zagrasz tem lepiej następujące utwory. Pamiętaj tylko: zupełnie dobrze się wprawiać!

Sztuczki na dwie ręce.

Walc.

46.

The first system of music is in 3/4 time. The right hand (treble clef) starts with a quarter note G4, followed by quarter notes A4, B4, C5, B4, A4, G4. The left hand (bass clef) plays a steady eighth-note accompaniment: G3, A3, B3, C4, B3, A3, G3. The system concludes with a melodic phrase in the right hand: G4 (finger 1), A4 (finger 3), B4 (finger 5), C5 (finger 3), B4 (finger 1), A4 (finger 3), G4 (finger 1).

The second system continues the piece. The right hand has quarter notes G4 (finger 4), A4 (finger 5), B4 (finger 4), C5 (finger 1), B4 (finger 5), A4 (finger 1), G4 (finger 5). The left hand continues its eighth-note accompaniment. The system ends with a final chord in the right hand: G4 (finger 4), A4 (finger 5), B4 (finger 4), C5 (finger 1), B4 (finger 5), A4 (finger 1), G4 (finger 5).

The third system features a melodic line in the right hand: G4 (finger 1), A4 (finger 3), B4 (finger 5), C5 (finger 3), B4 (finger 1), A4 (finger 3), G4 (finger 1). The left hand continues with eighth-note accompaniment. The system concludes with a final chord in the right hand: G4 (finger 1), A4 (finger 3), B4 (finger 5), C5 (finger 3), B4 (finger 1), A4 (finger 3), G4 (finger 1).

The fourth system continues the melodic and accompaniment patterns. The right hand has quarter notes G4 (finger 4), A4 (finger 5), B4 (finger 4), C5 (finger 1), B4 (finger 5), A4 (finger 1), G4 (finger 5). The left hand continues with eighth-note accompaniment. The system ends with a final chord in the right hand: G4 (finger 4), A4 (finger 5), B4 (finger 4), C5 (finger 1), B4 (finger 5), A4 (finger 1), G4 (finger 5).

Marsz.

Moderato. Umiarkowanie.

47.

Taniec.

Allegretto. Żwawo.

48.

Rondino.

Allegro. Żwawo.

50.

p *f*

p *f*

f *p*

f *p*

f *Fine.*

Da Capo al Fine.
Od początku powtórzyć aż do miejsca gdzie stoi: Fine.

Dalszy ciąg o gatunkach nut i ich podziale

Poznaliśmy dotąd całe nuty, pół i ćwierćnuty, wiemy także, iż na jedną całą idą dwie półnuty i cztery ćwierćnuty. Teraz ćwierćnutę podzielimy na dwie części zwane ósemkami. Jeżeli więc chcemy je grać, to przekonamy się, że one idą dwa razy prędzej niż ćwiartki. Ósemki piszemy tak: , a więc z chorągiewką u szyjki. Kilka ósemek razem wiążą się linią: . — Odpowiedz teraz na pytania: Cała nuta ile ma półnut? Ile ćwierćnut? Półnuta ile ma ćwierćnut? Trzeba nad tem długo pracować dopóki odpowiedzi nie będą szły gładko. Dajemy tu przykłady w których równo liczą ćwierćnuty, przyglądając się bacznie każdej nucie i wytrzymując ją odpowiednio do wartości. Przedewszystkiem trzeba sobie jasno zdać sprawę z tego, jakie nuty i ile ich na dany gatunek liczymy, albo ile nut na daną część taktu mamy wygrać.

51.

Licz także półnuty, a także ósemki w poprzednich wprawkach.
Znów dla wprawy parę ćwiczeń.

Allegretto moderato. Umiarkowanie żwawo.

52.

p

Andantino. Spokojnie (trochę idąc.)

53.

W poprzedniej sztuczce znajdują się w lewej ręce półnuty obok ósemek; znaczy to, że półnuty należy trzymać, podczas grania czterech ósemek.

54. *Vivace. (Żywo.)*

1 2 1 4 3 a

p

3 2 4 5 3

Allegretto.

55.

p

1 2 5 5 1 3 5

f *p* *f* *p*

3 1 1 4 2 1 1 4 2 4 3 1

1 3 5 1 2 1 3 5 2 1 3 1 2 5

f *p*

5 2 1 3 4 2 3

Andante. (Spokojnie.)

56. *p*

p *crescendo* *wzmacniać* *f*

f *p*

f *p* *cresc.* *f* *diminuendo* *zciszać* *p*

O krzyżykach, bemolach i kwadratach.

Krzyżyk \sharp i kwadrat czyli kasownik \flat .

Dotychczas uczeń grał tylko na białych klawiszach, teraz przystępujemy do czarnych. Każda nuta za pomocą postawionego przed nią znaku może oznaczyć jeden z klawiszów przed, lub po klawiszu, który odpowiada danej nucie. Jeżeli przed nutą stoi krzyżyk, który tak wygląda \sharp , to gramy wtedy najbliższy klawisz położony z prawej strony (wszystko jedno, czy to będzie czarny czy biały klawisz.) Ponieważ klawisz z prawej strony leżący jest wyższym i ponieważ dwa tuż obok siebie leżące klawisze nazywamy półtonem, to reguła jaką ztąd formujemy brzmi tak: krzyżyk \sharp podwyższa nutę o półtonu. Przytem jednak zmienia się i nazwa nuty, do której nazwiska dodaje się sylaba *is*.

Jeżeli tedy przed *F* stoi krzyżyk, to nutę tę nazywamy *fis* i bierzemy następny klawisz z prawej strony przy *F* leżący tj. pierwszy czarny klawisz z grupy trzyklawiszowej. Jeżeli przed *C* stoi krzyżyk, to nutę tę nazywamy *cis*, a uderzamy pierwszy klawisz czarny z grupy dwuklawiszowej. Jeżeli krzyżyk stoi przed *G* to nazywamy nutę *gis*, a gramy drugi czarny z grupy trzyklawiszowej. Nuta z krzyżykiem przed *D* nazywa się *dis*, a oznacza drugi czarny klawisz grupy dwuklawiszowej. Nuta z krzyżykiem przed *A* zowie się *ais*, a oznacza trzeci czarny z grupy trzyklawiszowej. Jeżeli jednak krzyżyk stoi przed *E* albo przed *H*, to najbliższym klawiszem z prawej strony jest biały klawisz i ten zowie się *Eis*, *His*. Nazwij teraz wszystkie te nuty podwyższone i uderzaj je w porządku tu oznaczonym t.j. w jakim następować zawsze muszą.

W kluczu wiolinowym

w basowym Wyucz się tych nazw po porządku na

pamięć, jak tu napisane. Odpisz je z książki, potem z pamięci. Uważaj na to, aby krzyżyk swoim środkowym kwadratem stał na jednej linii z nutą, tak, aby nuta i kwadrat, czy to leżąc na linii, czy pomiędzy linijami jasno się zarysowywały. Pisząc krzyżyk dajemy takie dwie kreski \parallel potem dwie na krzyż \sharp . Zapamiętajmy teraz następujące prawidło. Każdy znak przenośny zachowuje przez cały takt swoje znaczenie dla nut na jednej z niemi linii położonych. Tylko raz jeden się go stawia, a przy powtarzających się tych samych nutach odnosi się on, naturalnie, do wszystkich powtórzonych. Ale jest jeszcze drugi znak, który krzyżyki lub inne znaki poprzednie kasuje, a tym jest tak nazwany kasownik czyli kwadrat \flat (odpisz go po kilka razy na liniach i pomiędzy linijami.) Kwadrat więc powiada nam, że nuta podwyższona do swego poprzedniego nazwiska i klawisza powraca. Tu ćwiczenie na wyżej wspomniane znaki.

Nazwij i uderzaj klawisze (powtórz to kilka razy)

NB. Często zdarzają się przypadki, że niewiadomo, czy poprzednio postawiony krzyżyk lub kwadrat odnosi się do tej samej nuty, jeżeli ta jest napisaną o oktawę wyżej, albo dla drugiej ręki. Wtedy dla pewności zwykle pisze się ten znak powtórnie. Przy granju jednak, jeżeli autor bliżej nie oznaczył znaku, trzeba się często oryentować słuchem, co jest właściwem a co nie.

Następuje kilka sztuczek z krzyżykiem i kwadratami. Jedną ćwierćnutę możemy nietylko na dwie ale i na trzy części podzielić, a piszemy ją wtedy w ósemkach cyfrą 3 nad nią; jestto tak nazwana trójka (triola). Dajemy tu sztuczkę z trójkami ósemkowymi Wszędzie gdzie w lewej ręce pierwsza nuta trójki ma oprócz tego szyjkę ćwierciowej nuty, tam trzeba ją przez całą ćwierćnutę wytrzymać.)

Allegretto.

57.

p

Musical score for piano, measures 57-62. The piece is in 3/4 time and marked 'Allegretto'. The score is written for both hands on a grand staff. Measure 57 begins with a piano (*p*) dynamic. The right hand features a triplet of eighth notes (G4, A4, B4) followed by a quarter note (C5), a half note (D5), and another quarter note (E5). The left hand plays a steady eighth-note accompaniment. Measures 58-62 continue with similar rhythmic patterns, including various triplet and eighth-note figures. The dynamic remains piano until measure 62, where it changes to forte (*f*) for the final chord. The score includes numerous fingering numbers (1-5) and articulation marks such as accents and slurs.

First system of musical notation. Treble clef, bass clef. Fingerings: 3, 2, 1, 1, 4, 2, 3, 3, 2. Includes accents and slurs.

Second system of musical notation. Treble clef, bass clef. Fingerings: 3, 3, 1, 2, 5, 1, 3, 5, 3. Includes accents, slurs, and a dynamic marking of *f*.

Third system of musical notation. Treble clef, bass clef. Fingerings: 3, 2, 3, 4, 5, 3. Includes a dynamic marking of *p* and slurs.

Fourth system of musical notation. Treble clef, bass clef. Fingerings: 3, 2, 3, 1, 3. Includes slurs and accents.

Fifth system of musical notation. Treble clef, bass clef. Fingerings: 4, 5, 2, 4. Includes slurs and accents.

Sixth system of musical notation. Treble clef, bass clef. Fingerings: 4, 2, 2. Includes a dynamic marking of *f* and a final accent.

Niema potrzeby ciągle nad trójkami pisać liczbę 3; zrobiwszy to z początku, zostawia się resztę domyślności grającego, jak to zobaczymy poniżej.

Allegretto moderato.

58.

First system of musical notation, measures 58-61. It features a treble and bass clef with a 3/4 time signature. The music includes a piano (*p*) dynamic marking and various triplet markings (3) and fingerings (2, 4, 3, 2).

Second system of musical notation, measures 62-65. It continues the piece with a forte (*f*) dynamic marking and a piano (*p*) dynamic marking. It includes complex triplet and fingering markings (5, 3, 4, 1, 1, 4).

Third system of musical notation, measures 66-69. It features a treble and bass clef with a 3/4 time signature. The music includes various triplet and fingering markings (4, 2, 3, 2, 4).

Fourth system of musical notation, measures 70-73. It features a treble and bass clef with a 3/4 time signature. The music includes various triplet and fingering markings (2, 3, 2, 1, 2, 3).

Fifth system of musical notation, measures 74-77. It features a treble and bass clef with a 3/4 time signature. The music includes a forte (*f*) dynamic marking, a piano (*p*) dynamic marking, and various triplet and fingering markings (1, 4, 1, 2, 5, 2).

First system of musical notation. Treble clef, bass clef. Dynamics include *f*. Fingerings: 5, 1 3 2, 1. Accents: >.

Second system of musical notation. Treble clef, bass clef. Dynamics include *sfz*, *f*, *f*. Fingerings: 2, 4, 4, 4, 2. Accents: >, >. A repeat sign is present.

Third system of musical notation. Treble clef, bass clef. Fingerings: 2, 4, 3 2, 4, 3. Accents: >, >.

Fourth system of musical notation. Treble clef, bass clef. Dynamics include *f*, *p*. Fingerings: 5, 3, 4, 1, 1, 4, 4, 2, 4, 3, 2, 1, 5, 3, 6. Accents: >, >.

Fifth system of musical notation. Treble clef, bass clef. Fingerings: 1, 2, 3, 2, 1 2 3, 1, 2, 3, 3. Accents: >, >.

Znak *sfz* jest skróceniem nazwy *sforzando* t.j. mocno uderzyć nutę, przy której stoi. Trzeba na te i inne znaki ekspresji bacznie zwracać uwagę, gdyż tylko wtedy wykonanie zyskuje na wyrazistości i robi dobre wrażenie.

Dalszy ciąg o znakach przenośnych.

Bemol b podwójny bemol bb i podwójny krzyżyk \times

Inny znak działa wprost przeciwnie niż krzyżyk. Jeżeli mianowicie przed nutą stoi bemol b , to zamiast klawisza odpowiadającego danej nucie, uderzamy najbliższy klawisz z lewej strony, wszystko jedno czy biały czy czarny. Ponieważ ów najbliższy klawisz zawsze posuwa się o półtonu do basu, więc ztąd reguła: Bemol stojący przed nutą zniża ją o pół tonu.

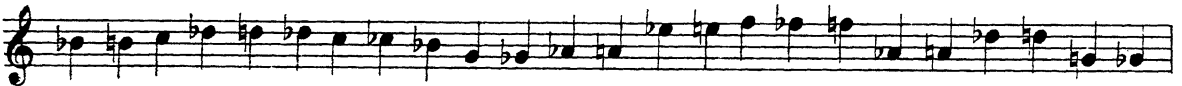
Zmienia się również nazwa nut, gdyż do każdej poprzedniej dodajemy na końcu zgłoskę *es*, a do samogłosek *a* i *e* tylko spółgłoskę *s*. Mówimy więc *Ces*, *Des*, *Es*, *Fes*, *Ges*, *As*, *Hes*. Jeżeli przed *H* stoi bemol, mówimy zwykle nie *Hes* a *B*. Wyucz się teraz nazwy tonów z bemolami w następnym porządku, uderzaj je i odpisz, pamiętając, aby nuta i bemol dokładnie się znajdowały na linii w środku lub też między linijami.

W kluczu wiolinowym

w basowym Każdy bemol tak jak każdy inny znak

przenośny ma tylko znaczenie dla nuty, przed którą stoi przez cały takt. Jeżeli np. przed *H* stoi bemol, a w tym samym takcie jeszcze jedno *H* następuje, to uderzamy klawisz *B* (tj. trzeci czarny) z prawej strony grupy trzyklawiszowej.

Tylko jeżeli kwadrat następuje po bemolu, to bemol ów traci swoje znaczenie. Dla wszelkiej pewności piszemy nieraz bemol lub kwadrat tam, gdzie nie koniecznie potrzeba, o czym już mówiliśmy przy krzyżykach. Nazywaj i uderzaj następne nuty, powtarzając to razy kilka.

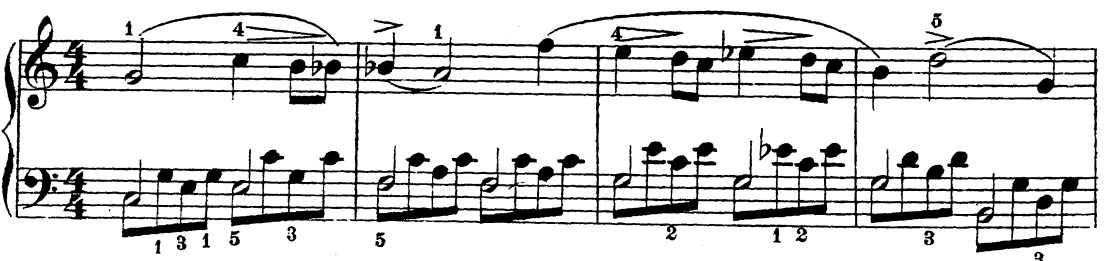

Mamy jeszcze więcej znaków przenośnych. Krzyżyk podwójny \times (który wygląda jak zwykły krzyżyk). Ten podwyższa o dwa półtony, uderzamy więc drugi klawisz z prawej strony. Nazwa podwójnie podwyższonej nuty np. *F* nazywa się podwójne *fis* albo *fisis*, a oznacza klawisz *g*.

Dalej mamy też podwójne bemole bb , przy których uderzamy drugi klawisz z lewej strony, a nazwisko jego np. przy *h* jest *Bebe*. Lecz to teraz jeszcze za trudne. Jeżeli z podwójnego krzyżyka, lub bemola chcemy zrobić pojedynczy, to piszemy $b\sharp$, bb . Jeżeli zaś chcemy zupełnie znieść podwójny krzyżyk lub bemol, to kładziemy $b\flat$.

Dajemy sztuczkę z bemolami. Graj ją śpiewnie i lewą ręką ciszej niż melodyją w prawej.

Andante.

59.

First system of musical notation. The treble clef staff contains a melodic line with a slur over the first two measures, a dynamic marking of $>$ above the first measure, and fingerings 1, 2, and 3. The bass clef staff contains a bass line with fingerings 3, 5, 3, 5, 3, 2, 1, 2, and a final measure with a 5 and a 2. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

Second system of musical notation. The treble clef staff features a slur over the first two measures, a dynamic marking of $>$ above the first measure, and fingerings 1, 3, and 2. The bass clef staff has fingerings 3, 3, 1, 3, and 3. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

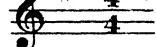
Third system of musical notation. The treble clef staff has a slur over the first two measures, a dynamic marking of $>$ above the first measure, and fingerings 1, 3, 2, 2, 2. The bass clef staff includes fingerings 5, 3, 3, 1, 3, and 5. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

Fourth system of musical notation. The treble clef staff has a slur over the first two measures, a dynamic marking of $>$ above the first measure, and fingerings 1, 4, 1, 4, 5. The bass clef staff includes fingerings 1, 3, 5, 3, 5, 2, 1, 2, 3, and 3. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

Fifth system of musical notation. The treble clef staff has a slur over the first two measures, a dynamic marking of $>$ above the first measure, and fingerings 1, 2, 1, 3. The bass clef staff includes fingerings 3, 5, 3, 5, 3, 2, 1, 2, and a final measure with a 5 and a 2. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

Znaki tonacyjne. Tonacja.

Jeżeli znak przenośny (chromatyczny) stoi nie przed nutą, ale na początku sztuki między kluczem i znakiem taktowym, to znak ten wtedy odnosi się nie tylko do wszystkich nut, na tejże samej z nim linii leżących w całej sztuce, lecz także do leżących w innych oktawach.

Np. jeżeli na początku, na miejscu które się nazywa *F* stoi krzyżyk to wszystkie *F* w całej sztuce muszą być zamienione na *Fis*, tak jakby przed każdym *F* stał krzyżyk. Tak samo rzecz się ma z bemolami. Znaki te nazywają się znakami tonacyjnymi. Trzeba jeszcze wiedzieć jaki jest porządek tych krzyżyków i bemolów. Krzyżyki idą w tym porządku *Fis, Cis, Gis, Dis, Ais, Eis* bemole *B, Es, As, Des, Ges, ces*. Teraz jeszcze jedno. Jeżeli tylko jeden krzyżyk przy kluczu stoi, to musi to być zawsze pierwszy z rzędu tj. *Fis*. Jeżeli dwa krzyżyki, to pierwsze dwa z porządku tj. *Fis, Cis*; przy trzech, trzecim z porządku jest *Gis* i t.d. Również tak samo i z bemolami. Pierwszym jest zawsze *B*, drugim *Es* trzecim *As* i t.d. Jeżeli znak przy kluczu stojący nie ma mieć znaczenia t.j. nie ma podwyższać, lub zniżać jakiejś nuty w sztuce się znajdującej, przed tą nutą wtedy kładziemy kwadrat, który obowiązuje dla wszystkich nut w całym takcie na jednej linii leżących. W następnym jednak takcie już, znak przy kluczu napisany odzyskuje swoje znaczenie. Ten porządek krzyżyków i bemolów uczeń powinien tak mieć w pamięci, żeby umiał od razu powiedzieć, który jest drugim, trzecim i t.d. krzyżykiem lub bemolem. Podług znaków tonacyjnych oznacza się pewien zakres tonów i akordów, które służą za podstawę danej sztuce. To nadaje sztuce tak nazywaną tonację, która może być *Dur* (twardą) albo *moll* (miękką) i posiada swój główny podstawowy ton, od którego przybiera nazwisko. Każdy ton może być tonem podstawowym tonacji *Dur* albo *moll*, tak, że z tych dwunastu tonów, tworzy się 24 tonacji. Jeżeli brak przy kluczu wszelkich znaków, to mamy wtedy tonację *C Dur* albo *A moll*. Jeden krzyżyk oznacza *G Dur* albo *E moll*, 2 krzyżyki (*Fis Cis*) *D Dur* lub *H moll*. Trzy krzyżyki (*Fis Cis Gis*) *A Dur* lub *Fis moll*. Cztery krzyżyki (*Fis, Cis, Gis, Dis*) *E Dur* lub *Cis moll*. Pięć krzyżyków (*Fis, Cis, Gis, Dis, Ais*) *H Dur* albo *Gis moll*. Sześć krzyżyków (*Fis, Cis, Gis, Dis, Ais, Eis*) *Fis Dur* albo *Dis moll* która jest tą samą co *Ges Dur* albo *Es moll* z sześcioma bemolami (*b, es, as, des, ges, ces*) Pięć bemolów (*b, es, as, des, ges*) *Des Dur* lub *B moll*. Cztery bemole (*b, es, as, des*) *As Dur* lub *F moll*. Trzy bemole (*b, es, as*) *Es Dur* lub *C moll*. Dwa bemole (*b, es*) *B Dur* lub *G moll*, i jeden bemol (*b*) *F Dur* lub *D moll*.

Ostatni najniższy ton basowy jakiej sztuki jest zwykle tonem podstawowym tejże tonacji. O czym dalej przy gamach mówić będziemy.

Walczyk.

G Dur.

przed *f*.

60. *mf*

First system of musical notation. Treble clef, key signature of one sharp (F#). The right hand features a melodic line with triplets and a sequence of notes (2, 3, 5, 2). The left hand provides a steady accompaniment. Fingerings are indicated by numbers 1-5.

Second system of musical notation. Treble clef, key signature of one sharp (F#). The right hand starts with a triplet (2, 1, 2, 4) and includes a dynamic marking of *f*. The left hand has a dynamic marking of *p*. Fingerings are indicated by numbers 1-5.

Third system of musical notation. Treble clef, key signature of one sharp (F#). The right hand starts with a triplet (1) and includes a dynamic marking of *f*. The left hand has a dynamic marking of *p*. The system concludes with a fermata and a breath mark (A). Fingerings are indicated by numbers 1-5.

Fourth system of musical notation. Treble clef, key signature of one sharp (F#). The right hand features a melodic line with triplets and a dynamic marking of *mf*. The left hand provides a steady accompaniment. Fingerings are indicated by numbers 1-5.

Fifth system of musical notation. Treble clef, key signature of one sharp (F#). The right hand features a melodic line with triplets and a sequence of notes (2, 3, 5, 2). The left hand provides a steady accompaniment. The system concludes with a fermata and a breath mark (A). Fingerings are indicated by numbers 1-5.

Walczyk styryjski.

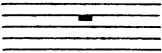
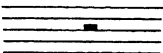
*F dur.**b przed h.*

61. *mf*

f

O Pauzach.

Słuchając muzyki przekonujemy się, że upływa okres czasu określony taktem pojedyn-
czym. Otóż taki zakres czasu ma w sobie nie tylko dźwięki, ale i próżne chwile, podczas któ-
rych muzyki nie słychać. Takie przerwy zowią się pauzami, które co do swej długości odpo-
wiadają podziałowi nut i posiadają różnorodną postać, a nazywamy je również jak nuty:
całymi, pół, ćwierć, ósemkowymi pauzami i t.d. Odpisz sobie następane pauzy dokładnie.

Cała pauza pół pauzy Różnicę całej od pół stanowi to;

że cała pauza leży pod linią, półpauza leży na linii. Wszystko zaś jedno czy to będzie
pierwsza, druga, trzecia, czwarta lub piąta linija. Jeżeli przypadkiem pauzy stoją nad pią-
tą linią albo pod pierwszą, to zawsze dajemy małą linijkę nad pauzą lub pod nią, dla
odróżnienia pauz t.j. czy one są całymi pauzami czy też półpauzami. Odpisz teraz je-
szcze następujące pauzy: ćwierć pauza $\frac{1}{4}$ (w piśmie francuzkiem \vee). Ósemkowa pauza
 $\frac{1}{8}$ (jak odwrócona pauza ćwierciowa w piśmie francuzkiem) Jest rzeczą obojętną gdzie
ćwierciową i ósemkową pauzę stawiamy. Ucząc się pisania pauz stawiaj zawsze obok nich
odpowiedniego gatunku nuty, np. w ten sposób:

cała pół

ćwierć: ósemka:

Podział pauz jest taki sam jak nut, t.j. cała pauza ma dwie półpauzy i t.d.

Sztuki z pauzami.

Wyszukaj najprzód wszystkie pauzy i nazwij je. Przy każdej pauzie podnieś rękę lekko do góry, nie poruszając łokcia, pozostaw rękę nad klawiszami, dopóki znowu nie nastąpi chwila uderzenia. Ułożenie palców zostaje tak, jak przy granii. Rękę trzeba najściślej podnieść w chwili, gdy pauza nastąpi; ani przed, ani później!

b przed *h e* Andante.

62. *p* *5 cantabile (śpiewnie)*

4 2 2 4 5 3 5 2 4 2 4 2 4 2

3 1 2 3 1 2 4 3 2 1 4 3 1 4

4 1 4 1 3 1 2 4 4 2 4 5 4 5 1 3

1 2 4 4 1 2 4 4 5 2 4 2 3 4 2 4 5 4 1 1 3

Walc.
D dur.

przed *f i c.*

63. *p*

4 2 4 5 4

First system of musical notation. The right hand (treble clef) features a melodic line with slurs and accents, including a triplet of eighth notes. The left hand (bass clef) provides a harmonic accompaniment with chords and single notes. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above or below notes. A dynamic marking of *f* (forte) is present in the second measure.

Second system of musical notation. The right hand continues the melodic line with slurs and accents. The left hand accompaniment includes chords and single notes. A dynamic marking of *p* (piano) is present in the second measure. Fingerings are indicated by numbers 1-5.

Third system of musical notation. The right hand continues the melodic line with slurs and accents. The left hand accompaniment includes chords and single notes. A dynamic marking of *cresc.* (crescendo) is present in the second measure. Fingerings are indicated by numbers 1-5.

Fourth system of musical notation. The right hand continues the melodic line with slurs and accents. The left hand accompaniment includes chords and single notes. A dynamic marking of *f* (forte) is present in the second measure, and *p cresc.* (piano crescendo) is present in the fourth measure. Fingerings are indicated by numbers 1-5.

Fifth system of musical notation. The right hand continues the melodic line with slurs and accents. The left hand accompaniment includes chords and single notes. A dynamic marking of *f* (forte) is present in the second measure. Fingerings are indicated by numbers 1-5.

Przy następnej sztuce trzeba się starać, aby wszystkie cztery ręce równo się podniosły przy pauzach. Dłuższe tony wytrzymać dokładnie wedle wartości.

Marsz.

64.

Primo.

Obie partyje
na przemiany
uczeń i
nauczyciel.

Secondo.

Musical score for measures 64-67. It consists of four staves: two for the Primo part (treble and bass clefs) and two for the Secondo part (treble and bass clefs). The music is in 4/4 time. Measures 64 and 65 are marked with a forte *f* dynamic and an 8-measure slur. Measures 66 and 67 continue the piece with various rhythmic patterns and dynamics.

Musical score for measures 68-71. It consists of four staves. Measures 68 and 69 feature intricate sixteenth-note passages in both hands, with fingerings 2, 4, 4, 3 and 2, 3, 1 indicated. Measures 70 and 71 show a change in dynamics, with *p* (piano) and *f* (forte) markings, and include accents and slurs.

Musical score for measures 72-75. It consists of four staves. Measures 72 and 73 feature block chords and rhythmic patterns, with dynamics *p* and *f*. Measures 74 and 75 continue with complex rhythmic figures and dynamics. Fingerings 1, 2, 3, 4, 5 and 3, 2, 1 are indicated in the bass line.

A musical score for piano exercise, consisting of two systems of staves. The first system has two treble staves and one bass staff. The second system has one treble staff and one bass staff. The music includes various rhythmic patterns, including triplets and groups of four notes. Dynamic markings include *f* (forte) and *p* (piano). There are also accents and slurs over certain notes.

Ćwiczenia z posuwaniem ręki

Czas już rozpocząć wprawy przygotowawcze do biegników i passażów. Służą do tego różne sposoby, które uczeń bezwiednie już w sztuczках zastosowywał. Tutaj wszakże musi je doprowadzić do większej doskonałości. Główne sposoby są: Zbliżanie, rozszerzanie, podkładanie i przekładanie palców.

Wprawy poniższe grać należy bez ubocznego poruszania ręki.

Przybliżanie palców

Lewa ręka oktawą niżej z dolnym palcowaniem. Najprzód każda ręka osobno.

65.

Każdą część
6 razy.

Exercise 65 consists of three staves of music. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one flat. It contains a sequence of eighth notes with fingerings 3, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 and slurs. The second and third staves continue the exercise with similar patterns of eighth notes and slurs, including fingerings 4, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 and 1, 4, 4, 4, 4, 4, 4, 4, 4, 4. The exercise concludes with a double bar line and a repeat sign.

Dwie małe Etiudy.*)

I.

Prędko.

68.

*) Etiuda pochodzi z francuzkiego i znaczy: wprawa, ćwiczenie. W muzyce oznacza utwór zwykle biegłości poświęcony.

The first system consists of two staves. The treble staff begins with a whole note chord (F4, A4, C5) and a quarter rest. The bass staff starts with a quarter note G3, followed by eighth notes A3, B3, C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. Fingerings are indicated: 1 for the first finger in the treble, and 4, 2, 4 for the bass. The system continues with four measures of eighth-note patterns in the treble and corresponding bass accompaniment.

The second system continues the exercise. The treble staff features eighth-note runs starting with a quarter rest. The bass staff continues with eighth-note accompaniment. Fingerings 1 and 2 are shown in the treble, and 5, 4, 4, 4 in the bass.

The third system shows more complex fingering in the treble staff, including a 5-2 sequence. The bass staff continues with eighth-note accompaniment, using fingerings 1, 2, 3, 3, 2, 4, 2.

The fourth system includes a 5-4 sequence in the treble and a 5-2 sequence. The bass staff continues with eighth-note accompaniment, using fingerings 2, 3, 5, 4, 4, 4, 4.

The fifth system concludes the exercise with a 4-1 sequence in the treble. The bass staff continues with eighth-note accompaniment, using fingerings 4, 3, 5, 4, 4, 4, 4.

W następnej Etiudzie trzeba najprzód po cztery takty pojedynco każdą ręką się uczyć, zanim się zagra obiema rękami całą Etiudę.

II.

Prędko.

69.

Da capo (znaczy: jeszcze raz)

Podkładanie i przekładanie palców.

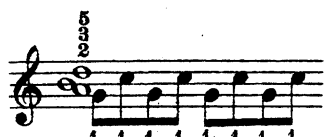
Uważaj ciągle, aby rękę trzymać równo i gładko, bez podoszenia pierwszych stawów, jak również, aby pierwszym palcem lekko i swobodnie poruszać. Tak ważne ćwiczenie podkładania i przekładania polega na następującem przygotowaniu, nadającym pierwszemu palcowi giętkość i łatwość wyciągania.

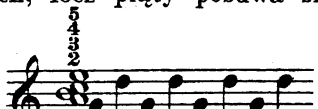
Prawa ręka. Palce 2, 4, 5, kładzie się na klawiszach *a, c, d*, a pierwszym palcem uderza się kolejno *g, h*, podkładając go naprzemian.

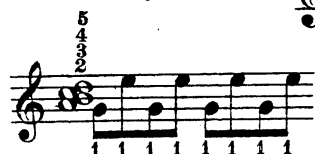
Wygląda to w nutach tak: Powtórz to 20 razy powoli. Tutaj pod-

klada się pierwszy palec pod drugi.

Teraz pierwszy palec pod trzeci, a palce 2, 3, 5 na klawiszach spoczywają.

 Teraz pierwszy palec pod czwarty, przyczem drugi i trzeci na tych samych leżą klawiszach, lecz piąty posuwa się o jeden klawisz dalej, aby do podkładania

mieć wolny klawisz: Nakoniec pierwszy palec pod piąty:

Ostatnie wprawy są trudne i wymagają nateżenia, ale to właśnie kształci palec. Przy oddalonym podkładaniu można cokolwiek zgnać rękę na bok w stawie. Ale unikaj podnoszenia stawów palcowych!

Ręka lewa. Tutaj układa się palce tak samo według liczb wyżej podanych:

pod 2 palec pod 3 pod 4 pod 5

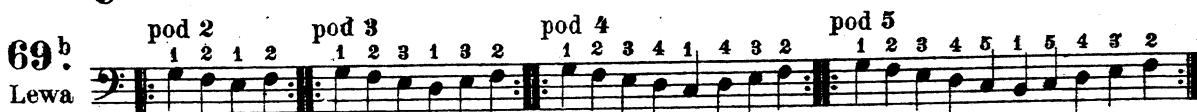

Teraz idzie swobodne podkładanie, bez leżących palców. Uważaj na spokojny układ ręki. Każda część 10 razy.

69^a. pod 2 palec pod 3 pod 4 pod 5

69^b. pod 2 pod 3 pod 4 pod 5

Następujące wprawy są też i na przekładanie; są to też same wprawy co wyżej, tylko każda ma o jeden palec więcej; uważaj ściśle na palcowanie.

70^a. pod 2 palec pod 3 pod 4 pod 5

70^b
Lewa

Dłuższe ćwiczenia na podkładanie i przekładanie.

Wszystkie te wprawy graj codziennie, gdyż one są wstępem do gam.

Gamy.

Szereg dźwięków po sobie obok idących zowie się gamą (po włosku „Scala“). Gamę można zacząć od każdego tonu, który wtedy jest podstawowym i prowadzi gamę do następnej oktawy, lub też i dalej.

Gam jest 24 podwójnego gatunku: 12 durowych (majorowych) i 12 mollowych (minorowych).

Pierwsza durowa jest *C* dur i gra się na samych białych klawiszach:

(przez jedną oktawę) (przez dwie oktawy)

70^d

Przezywaj każdą ręką 10 do 20 razy i uważaj na palcowanie.

Pierwsza gama mollowa jest *A* moll i brzmi tak.

(przez jedną oktawę) (przez dwie oktawy)

70^e

Powtórz je 10 do 20 razy i naucz się ich na pamięć tak, abyś sobie mógł w umyśle wyobrazić, jak brzmią i odróżnić, jak brzmi *D*ur, a jak *M*oll. Musisz też nauczyć się szukać sam, zarówno gam durowych jak mollowych ze wszystkich tonów.

Ponieważ każda gama posiada stałe dźwięki przeto otrzymuje ona także i stałe znaki chromatyczne. Pamiętać tylko należy, iż gamy durowe mają też same znaki przy granieniu do góry i na dół, przeciwnie zaś minorowe podwyższają dźwięki 6. i 7. przy granieniu do góry, na dół zaś je zniżają, jak to widać wyżej na gamie *A* moll. Gama *C* dur gra się cała na białych klawiszach, przeto nie ma żadnego znaku, a ponieważ oba krzyżyki *F*is i *G*is w gamie *A* moll z powrotem się kasują, przeto i ta gama nie ma znaków. Wszystkie zaś inne mają znaki chromatyczne, jak to poniżej zobaczysz w wykazie gam, z których jedną lub dwie przezywaj codziennie od 20 do 50 razy.

Gamy do codziennej wprawy.

Najprzód graj gamy przez jedną oktawę, potem przez dwie i trzy, uważając, aby zawsze też samo wypadło palcowanie na dół jak do góry idąc. Powinieneś grać gamy w średnich oktawach klawiatury, jako najdogodniejszych.

70^f

C dur.

G dur.

D dur.

A dur.

E dur.

H dur.

Fis dur.

Ges dur.

Des dur.

As dur.

A moll.

E moll.

H moll.

Fis moll.

Cis moll.

Gis moll.

Dis moll.

Es moll.

B moll.

F moll.

Es dur.

C moll.

B dur.

G moll.

F dur.

D moll.

Sztuki z podkładaniem i przekładaniem palców.

W tych sztukach znajdują się dwa nowe znaki ekspresyjne. Znak > oznacza stopniowe zciszenie, a zaś < stopniowe wzmacnianie gry.

Wesoło i prędko.

71.

staccato

staccato

First system of musical notation. The treble clef part consists of chords. The bass clef part has a melodic line starting with a forte (*f*) dynamic. Fingerings are indicated with numbers 1, 3, 4, and 5.

Second system of musical notation. The treble clef part consists of chords. The bass clef part has a melodic line. Fingerings are indicated with numbers 1, 2, 4, and 5.

W tej sztuce znak *fp* nakazuje grać mocno i zaraz potem cicho.

Etiuda.

Prędko.

72.

Third system of musical notation, marked *fp*. The treble clef part has a melodic line with triplets and fingerings 3, 5, 1, 3, 1. The bass clef part has chords and fingerings 5, 1.

Fourth system of musical notation. The treble clef part has a melodic line with fingerings 3, 1, 4, 2, 2, 4, 1, 4, 3. The bass clef part has chords and fingerings 4.

Fifth system of musical notation. The treble clef part has chords. The bass clef part has a melodic line with fingerings 3, 1, 3, 3, 1, 3.

The first system of music consists of two staves. The treble staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). It contains four measures of music with notes and rests, and is marked with a forte piano (*fp*) dynamic. The bass staff contains four measures of music, primarily consisting of eighth-note patterns, also marked with *fp*. Fingering numbers (1-5) are placed above and below notes throughout the system.

The second system of music consists of two staves. The treble staff contains four measures of music with notes and rests, marked with *fp*. The bass staff contains four measures of music, including some chords and rests, also marked with *fp*. Fingering numbers are present above and below notes.

The third system of music consists of two staves. The treble staff contains four measures of music with notes and rests, marked with *fp*. The bass staff contains four measures of music, including some chords and rests, also marked with *fp*. Fingering numbers are present above and below notes.

The fourth system of music consists of two staves. The treble staff contains four measures of music with chords and rests, marked with *p* (piano) and *fp*. The bass staff contains four measures of music with eighth-note patterns, marked with *fp*. Fingering numbers are present above and below notes.

The fifth system of music consists of two staves. The treble staff contains four measures of music with chords and rests, marked with *f* (forte) and *fp*. The bass staff contains four measures of music with eighth-note patterns, marked with *f*. Fingering numbers are present above and below notes.

Łuki łączące.

Jeżeli dwie jednakowe nuty połączone są łukiem jak np:

to wtedy drugiej nuty się nie uderza, tylko trzeba ją przetrzymać przez ciąg jej wartości, jak gdyby to był jeden dźwięk. Ale pamiętaj, że to ma miejsce przy tych samych nutach, bo skoro połączymy łukiem dwie różne nuty, to trzeba uderzyć je według tego, jakie oznaczają klawisze.

Zagraj na próbę poniższe przykłady, rachując na cztery.

73.

Prawa

Lewa

Poniżej dajemy sztuczkę z takimi łukami.

Rachuj z początku ósemki, potem dopiero dwie ćwiartki.

Cavatina (czyli Utwór śpiewny.)

74.

O punkcie przy nucie.

Jeżeli przy nucie z prawej strony znajduje się punkt (kropka) to on przedłuża wartość tej nuty o połowę.

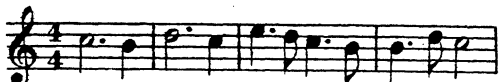

A więc cała nuta z punktem znaczy tyle co 3 półnuty, bo 2 półnuty zawiera cała, a punkt znaczy połowę, a więc jedną półnutę); wygląda to tak, jakby cała nuta z półnutą połączona

była łukiem Półnuta z punktem równa się 3 ćwierćnutom

Ćwierćnuta z punktem trzem ósemkom Punkty stoją również i przy pau-

zach i mają też samo znaczenie

Trzeba się przyzwyczaić dokładnie taką nutę wytrzymywać. Wyuczmy się tego na następnym przykładzie licząc 4 ćwierćnuty albo 8 ósemek.

Prawa Lewa

Oto kilka sztuczek na różne rodzaje punktów.

Cavatina.

Moderato cantabile.

Z. Noskowski.

75.

Melodja.

Z. Noskowski.

76.

p odbita
legato

Ostatni takt jest nie zupełny, gdyż w odbitce znajduje się tyle ósemek, ile ich brak w tym takcie.

Walczyk.

Z. Noskowski.

77. *p*

p *crescendo*

First system of musical notation. Treble clef, bass clef, key signature of two flats (B-flat, E-flat). The piece begins with a piano (*p*) dynamic. The right hand features a melodic line with slurs and fingerings (4, 2, 2, 4, 1, 1, 1, 1, 5, 2). The left hand provides a harmonic accompaniment with chords and single notes.

Second system of musical notation. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. The right hand continues with slurs and fingerings (4, 3, 4, 5, 1, 1). A *crescendo* marking is present in the left hand. The system concludes with a double bar line.

Third system of musical notation. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. The right hand starts with slurs and fingerings (1, 2, 3). The dynamic is marked *p*. The left hand continues with harmonic support.

Fourth system of musical notation. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. The right hand features slurs and fingerings (3, 1, 1, 4, 3, 3, 2, 1). Dynamics include *cresc.*, *f*, and *p*. The system ends with a double bar line.

Fifth system of musical notation. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. The right hand has slurs and a fingering (3). The left hand continues with harmonic accompaniment.

Sixth system of musical notation. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. The right hand begins with a piano (*p*) dynamic and slurs. The left hand provides harmonic support. The system concludes with a double bar line.

Dwa i trzy razy wiązane nuty i pauzy.

Ósemkę można podzielić na dwie części zwane szesnastkami lub dwa razy wiązaniem, które się piszą pojedynczo ♪ , a zbiorowo ♪♪ . Pauza pisze się ♩ . Porachuj teraz aż do całej nuty, wiele szesnastek każdy rodzaj nut mieści. I tak: Wiele szesnastek ma ósemka? Wiele ćwiartka? (która ma dwie ósemki). Wiele ma półnuta i na koniec cała nuta?

Jeżeli ósemkę dzielisz na trzy części, to otrzymasz trójkę (triolkę) szesnastek. Pomysł teraz ile znaczy ósemka z punktem? Podziel ósemkę na dwie szesnastki, dorachuj połowę za punkt i otrzymasz trzy szesnastki. A więc: ♪ albo pauza ♩ znaczy ♪♪ lub ♩ ; razem zaś ♪♪ lub ♩ znaczy ćwiartkę. Dla wprawy dajemy odpowiednie utwory.

Cavatina.

78.

The musical score for 'Cavatina' (exercise 78) is presented in six systems. Each system contains two staves: a treble clef staff on top and a bass clef staff on the bottom. The music is written in 4/4 time. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, often beamed together in groups. Fingerings are indicated by numbers 1 through 5. Some notes are marked with accents (>) or slurs. The piece concludes with a double bar line and repeat signs at the end of the sixth system.

Podzieliwszy teraz szesnastkę na dwie części, otrzymamy tak zwane trzy razy wiązane, które piszemy tak: albo kilka razem: . Pauza . I znowu rachuj aż do całej nuty, ile każdy gatunek nuty ma trzy razy wiązanych t.j. jeżeli jedna szesnastka ma dwie trzy razy wiązanych, ile ich idzie na jedną ósemkę? ile na ćwiartkę? ile na półnutę, ile wreszcie na całą nutę?— Szesnastkę podzieliwszy na trzy części, otrzymamy trójkę trzy razy wiązanych

Oblicz także ile znaczy jedna szesnastka z punktem. Pamiętając że punkt znaczy połowę wartości nuty, za którą stoi widzimy, że: . znaczy tyle co: , albo . Pauza równa ; w następstwie , albo znaczą ósemkę, gdyż szesnastka jedna znaczy dwie trzy razy wiązane, punkt jedną i druga trzy razy wiązana, to znowu dwie, czyli razem cztery nuty trzy razy wiązane t.j. ósemka.

A teraz parę sztuczek dla wprawy w tych gatunkach nut.

Polka.

79.

The exercise is a piano accompaniment for a Polka, consisting of four systems of music. Each system contains a treble and bass clef staff. The music is in 2/4 time and features various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes. Dynamics like *p* (piano) and *f* (forte) are indicated. Fingerings and accents are also shown.

Cavatina.

Spokojnie.

80.

W poniższym mazurce należy dobrze wytrzymać punkt za szesnastką, a trzy razy wiazaną bardzo krótko zagrać. W zakończeniu znajdziemy po raz pierwszy trójki dwa razy wiazane.

Mazurek.

Z. Noskowski.

81.

CODA czyli Zakończenie

Najwyższe i najniższe nuty dodane.

W systemie Nut widziałeś już bardzo wysokie i niskie nuty z wieloma dodanymi linijami; trzeba się ich teraz nauczyć.

Oktawa trzykreślna

Wielka i Kontra oktawa

Przykład do czytania

82.

Etiuda.

83.

Ekspresyja czyli wyrazistość.

Zwróćmy uwagę na kilka nowych znaków wyrazistości: *mf* t.j. mezzo forte znaczy półmocno (czyli średnio); *pp* t.j. pianissimo znaczy bardzo cicho; *ff* t.j. bardzo mocno.

Mała Etiuda na wyrazistość.

Umiarkowanie prędko.

84.

NB. Ten znak znaczy coraz mocniej, — ten coraz ciszej.

Krakowiak z baletu „Wesele w Ojcowie“

Allegro.

J. Stefani.

85.

Musical score for Krakowiak z baletu „Wesele w Ojcowie“ by J. Stefani. The score is in 2/4 time, key of D major, and marked Allegro. It consists of five systems of piano accompaniment. The first system starts with a treble clef and a 3-measure rest, followed by a bass clef with a 5-measure rest. The music features a mix of chords and melodic lines with various ornaments and dynamics like *mf* and *f*. The second system includes a repeat sign and a *f* dynamic. The third system has a 5-measure rest in the treble. The fourth system begins with a *p* dynamic. The fifth system concludes with a repeat sign and a 3-measure rest.

Za szumnym Dniestrem.

Poco Andante. Trochę spokojnie-idad.

K. Narbut.

86.

Musical score for Za szumnym Dniestrem by K. Narbut. The score is in 3/4 time, key of B-flat major, and marked Poco Andante. It consists of one system of piano accompaniment. The music is characterized by a *p* dynamic and a *legato* marking. The score features a mix of chords and melodic lines with various ornaments and dynamics like *p* and *legato*. The system concludes with a repeat sign and a 3-measure rest.

First system of musical notation. Treble clef, bass clef. Time signature 4/4. Includes fingerings: 4/2, 4/2, 2/1, 5/3/2, 2/3, 4. Dynamics include *mf* and *p*.

Second system of musical notation. Treble clef, bass clef. Time signature 4/4. Includes fingerings: 3, 4/2, 4, 4, 4, 3, 3, 1, 1, 4, 2, 1, 1, 2, 5, 1, 4, 1, 2. Dynamics include *cresc.*

W tej piosence napotykamy zsuwanie palca z czarnego klawisza na biały.

Siałem proso na zagonie.

Andantino.

(zsunąć)

87.

Third system of musical notation. Treble clef, bass clef. Time signature 3/4. Includes fingerings: 3, 4, 2, 1, 3, 5, 5, 2, 2, 3, 1, 2, 1. Dynamics include *p espressivo* and *legato*.

Fourth system of musical notation. Treble clef, bass clef. Time signature 3/4. Includes fingerings: 1, 3, 1, 5, 5. Dynamics include *p*.

Fifth system of musical notation. Treble clef, bass clef. Time signature 3/4. Includes fingerings: 1, 2, 3, 1, 2, 1, 3. Dynamics include *p*.

Sixth system of musical notation. Treble clef, bass clef. Time signature 3/4. Includes fingerings: 3. Dynamics include *mf* and *p*.

84

Allegretto.

Krakowiak.

88.

88.

f

p

f

Etiuda.

Płynnie. Trzeba uczyć się pasażów szesnastkowych osobno każdą ręką 10 do 20 razy.

89.

89.

p

f

p

First system of musical notation. Treble clef: measures 1-3. Bass clef: measures 1-3. Dynamic markings: *f* in measure 1, *p* in measure 2. Fingerings: 4, 1, 5, 3, 1, 3, 4, 4, 1.

Second system of musical notation. Treble clef: measures 4-6. Bass clef: measures 4-6. Dynamic markings: *f* in measure 5, *p* in measure 6. Fingerings: 3, 1, 2, 1, 1, 5, 4, 1, 5, 4, 1, 2.

Third system of musical notation. Treble clef: measures 7-9. Bass clef: measures 7-9. Dynamic marking: *f* in measure 9. Fingerings: 2, 1, 1, 5, 1, 4, 3, 1.

Fourth system of musical notation. Treble clef: measures 10-12. Bass clef: measures 10-12. Dynamic marking: *p* in measure 10. Fingerings: 4, 2, 3, 1, 3, 2, 1, 1, 1.

Fifth system of musical notation. Treble clef: measures 13-15. Bass clef: measures 13-15. Dynamic markings: *f* in measure 13, *p* in measure 14, *f* in measure 15. Fingerings: 3, 2, 3, 1, 3, 4, 1, 4.

Sixth system of musical notation. Treble clef: measures 16-18. Bass clef: measures 16-18. Dynamic markings: *p* in measure 16, *f* in measure 17. Fingerings: 3, 1, 4, 3, 1, 3, 2, 1, 3, 2, 1, 3, 4.

Seventh system of musical notation. Treble clef: measures 19-21. Bass clef: measures 19-21. Dynamic markings: *cresc.* in measure 19, *f* in measure 20. Fingerings: 2, 4, 2, 1, 4, 3, 1, 1.

Jeżeli nad nutami stoja punkty i łuki to znaczy: że należy nie zbyt szybko odrywać od klawiszów lecz zatrzymać nutę trochę przed oderwaniem. To się nazywa: *mezzo staccato* t.j. półkrótko.

Wierne dziewczę.

90. Moderato.

Znak nazywa się *Fermata* i znaczy, że nutę, nad którą stoi fermata, należy dłużej nad wartość przetrzymać.

„Z Bógiem w świat!“ Pieśń.

Z. Noskowski.

91. Moderato.

W czwartym takcie od końca trzeba dobrze wykonać zmianę palców na jednym klawiszu, bez powtórnego uderzenia. W następującym polonezie napotkamy znak . Jest to „Abbreviatura“ t.j. znak powtórzenia poprzedniej figury, lub też całego taktu bez zmiany.

Wprawawgranie akordów wytrzymanych.

Anioł pasterzom mówił.

93. *Moderato.*

W następnej sztuczce trzeba dobrze wytrzymać dolne nuty w lewej ręce.

94. *Allegretto.* Jaskółeczka. (Śpiewnik dla dzieci N° 16.) Z. Noskowski.

mf p

Następuje wprawa na uderzenie lekko i sprężyste akordów lewą ręką.
 NB. *Rall.* znaczy *rallentando* t.j. zwalniać ruch. *A tempo* znaczy grać znowu do taktu.

Już gwiazdka błysnęła

Allegretto moderato.

St. Moniuszko.

95.

p

1 4 3 5 4

2 1 1 3

rall. f

a tempo p

cresc. f

Następuje teraz sztuczka na 4 ręce, w której tak samo jak w poprzedniej, uderzać trzeba lekko i sprężysto naznaczone w obu partjach *staccato*. Dobrze będzie, gdy uczeń nauczy się obu partyj.

Chór z „Chaty za wsią.”

Z. Noskowski.

Allegro. *p*

Primo.

96.

Allegro. *p*

Secondo.

mf

First system of musical notation. It consists of four staves: two treble clefs (top two) and two bass clefs (bottom two). The key signature is one sharp (F#). The first treble staff contains a melodic line with slurs and accents, including a fermata over a measure. The second treble staff contains a similar melodic line with slurs and accents, and includes the dynamic marking *cresc.*. The first bass staff contains a complex chordal texture with many beamed notes. The second bass staff contains a simpler melodic line with slurs and accents. The dynamic marking *cresc.* is also present in the second bass staff.

Second system of musical notation, continuing from the first system. It consists of four staves. The first treble staff begins with a dynamic marking *f* and contains a melodic line with slurs and accents. The second treble staff begins with a dynamic marking *ff* and contains a melodic line with slurs and accents. The first bass staff begins with a dynamic marking *f* and contains a complex chordal texture. The second bass staff begins with a dynamic marking *ff* and contains a complex chordal texture. The system concludes with a double bar line.

Third system of musical notation, continuing from the second system. It consists of four staves. The first treble staff contains a melodic line with slurs and accents. The second treble staff contains a complex chordal texture. The first bass staff contains a complex chordal texture. The second bass staff contains a melodic line with slurs and accents. The system concludes with a double bar line.

Mała Etiuda D dur.

Biegle.

97.

diminuendo
zciszenie

679

Detailed description: This is a page of sheet music for a piano exercise titled 'Mała Etiuda D dur.' (Small Etude in D major). The tempo is marked 'Biegle.' (Allegretto). The score is written for piano and bass staves. It consists of seven systems of music. The first system is numbered '97.'. The music features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are several slurs and accents throughout. A dynamic marking of 'p' (piano) appears in the third system. A specific instruction, 'diminuendo zciszenie' (diminuendo crescendo), is written in the bass staff of the sixth system. The piece concludes with a final cadence in the seventh system. The page number '679' is located at the bottom center.

Musical score for the first system, featuring a treble and bass clef with various notes and fingerings.

W następnej sztuczce uważać należy, aby wytrzymywać w lewej ręce dłuższe nuty, stanowiące jakby drugą melodyję.

Oj! na dół rzeka płynie!

Poco Andantino.

98. *mf*

Musical score for the second system, starting with '98. mf' and 'Poco Andantino'. It includes treble and bass clefs with notes and fingerings.

Musical score for the third system, continuing the piece with treble and bass clefs and fingerings.

Musical score for the fourth system, including the instruction 'cresc.' and 'p'.

Musical score for the fifth system, including the instruction 'p'.

Musical score for the sixth system, ending with the number '1 2 4 5'.

„Gdy w czystym polu“

Moderato cantabile.

99.

Próba samoistności rąk. Lewą rękę osobno wyuczyć.

Melodyja

Moderato.

Z. Noskowski.

100.

Etiuda na Trójki.

Zwawo.

101.

The musical score is written for piano in 4/4 time, featuring a key signature of one flat (B-flat). It consists of seven systems of two staves each (treble and bass clef). The piece begins with a piano (*p*) dynamic and includes several triplet figures in the right hand. The first system includes a *p* dynamic marking. The second system features a *f* dynamic marking. The third system contains a repeat sign with first and second endings. The fourth system includes a *f* dynamic marking. The fifth system includes a *f* dynamic marking. The sixth system includes a *f* dynamic marking. The seventh system includes a *p* dynamic marking and a repeat sign with first and second endings. The score is annotated with various fingering numbers (1-5) and articulation marks such as accents and slurs.

First system of musical notation, featuring a treble and bass clef. The bass line includes fingerings: 2, 1, 2, 1, 4, 2.

Second system of musical notation, including a 'V' dynamic marking. The bass line includes fingerings: 2, 2.

Third system of musical notation, showing chords and a bass line with fingerings: 2, 1, 3, 2.

Marsz D moll.

L. Köhler.

Spokojnie.

102. *p*

First system of the 'Marsz D moll.' piece, starting with a piano (*p*) dynamic and a 4/4 time signature. The bass line includes fingerings: 1, 3, 5, 2, 1, 3, 5.

Second system of the 'Marsz D moll.' piece, including a repeat sign. The bass line includes fingerings: 4, 1, 1, 4, 3, 2, 1, 3, 1, 5, 3, 3, 2, 1, 2.

Third system of the 'Marsz D moll.' piece, showing complex rhythmic patterns. The bass line includes fingerings: 3, 2, 1, 2, 4, 3, 5, 5, 5, 5.

First system of musical notation, featuring a treble and bass clef. The treble clef contains a melodic line with various ornaments and fingerings (1, 2, 1, 5, 2, 1). The bass clef contains a rhythmic accompaniment with fingerings (1, 5, 2, 4). A dynamic marking 'p' is present.

Second system of musical notation, continuing the piece. It includes a fermata over a measure in the treble clef. The piece concludes with the word "Fine." at the end of the system.

TRIO.

Third system of musical notation, marking the beginning of the Trio section. The treble clef features chords with fingerings (5, 4, 5, 3, 1). The bass clef has a steady eighth-note accompaniment with fingerings (4, 5, 4, 3).

Fourth system of musical notation, continuing the Trio section. The treble clef has chords with fingerings (5, 2, 3, 1). The bass clef continues the accompaniment with fingerings (3, 4, 5).

Fifth system of musical notation, continuing the Trio section. The treble clef has chords with fingerings (4, 1, 2, 1, 4, 2, 3, 1, 2, 1). The bass clef continues the accompaniment with fingerings (3, 4, 5).

Sixth system of musical notation, concluding the Trio section. The treble clef has chords with fingerings (4, 5, 5, 1). The bass clef continues the accompaniment with fingerings (3, 4, 5).

Da capo al Fine.
 Od początku do końca,
 t.j. gdzie napisane: *fine*.

Rondino B dur.

Allegretto.

103.

This page of piano sheet music consists of seven systems of staves. Each system contains a treble clef staff and a bass clef staff. The music is written in a key signature of one flat (B-flat) and a 3/4 time signature. The notation includes various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes), rests, and articulation marks such as accents and slurs. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above or below notes. Dynamic markings include *p* (piano) and *f* (forte). The piece concludes with a double bar line and repeat signs.

Upiększenia czyli ozdobniki.

Nutki z ozdobnikami piszą się drobno i nie należą do podziału taktu. Grać je należy lekko i ze smakiem. Zwyczajny forszlak t.j. mała nutka gra się prędko i krótko przed nutą wielką, potem następująca, i nie wchodzi w rachubę taktu.

104. *mf*

First system of musical notation. Treble clef staff contains eighth-note patterns with various accidentals. Bass clef staff contains chords and single notes. Fingerings 1, 2, and 3 are indicated. A dynamic marking \hat{p} is present.

Second system of musical notation. Treble clef staff features a sixteenth-note run with fingerings 4, 2, and 5, 3. Bass clef staff has chords and notes with fingerings 1, 2, 1, and 5. A dynamic marking p is present.

Third system of musical notation. Treble clef staff has a sixteenth-note run with fingerings 2, 4, and 4. Bass clef staff contains chords and notes with fingerings 1, 2, and 3. A dynamic marking p is present.

Fourth system of musical notation. Treble clef staff features a sixteenth-note run with fingerings 1, 4, and 4. Bass clef staff contains chords and notes with fingerings 1, 2, 3, 4, and 4. A dynamic marking p is present.

Fifth system of musical notation. Treble clef staff has a sixteenth-note run with fingerings 1, 5, 4, 3, and 5, 1, 4, 2. Bass clef staff contains chords and notes with fingerings 1, 2, and 3. A dynamic marking p is present.

Sixth system of musical notation. Treble clef staff features a sixteenth-note run with fingerings 1, 2, 3, 2. Bass clef staff contains chords and notes with fingerings 1, 2, and 1, 3. A dynamic marking p is present.

Podwójny forszlak (czyli dwie nutki) również prędko i lekko grać należy.

Zywo.

105.

The first system of music consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 6/8 time signature. It contains a melodic line with eighth notes and sixteenth notes, featuring fingerings 3, 1, 4, 2, 5, and 4. The lower staff is in bass clef with the same key signature and time signature, providing a harmonic accompaniment with chords and eighth notes.

The second system continues the piece with two staves. The upper staff features a melodic line with eighth notes and sixteenth notes, including fingerings 1, 2, and 1. The lower staff provides a harmonic accompaniment with chords and eighth notes.

The third system consists of two staves. The upper staff has a melodic line with eighth notes and sixteenth notes, marked with dynamics *f* and *p*, and fingerings 1, 2, 2. The lower staff has a harmonic accompaniment with chords and eighth notes, marked with dynamics *f* and *p*, and fingerings 2 and 3.

The fourth system consists of two staves. The upper staff has a melodic line with eighth notes and sixteenth notes, marked with dynamics *f* and *p*, and fingerings 1, 2, 3, 2, 5, 1. The lower staff has a harmonic accompaniment with chords and eighth notes.

The fifth system consists of two staves. The upper staff has a melodic line with eighth notes and sixteenth notes, marked with dynamics *mf* and fingerings 3, 1, 4, 1, 5, 2, 5. The lower staff has a harmonic accompaniment with chords and eighth notes.

The sixth system consists of two staves. The upper staff has a melodic line with eighth notes and sixteenth notes, marked with dynamics *mf* and fingerings 1. The lower staff has a harmonic accompaniment with chords and eighth notes.

Pozostaje nam wspomnieć jeszcze o ozdobniku zwanym „Grupetto“ który się pisze ∞ i składa się z czterech nut; zaczyna się zwykle od nuty wyższej o stopień od nuty wielkiejczyli głównej, przy której stoi, potem gra się nutę główną, potem nutę o stopień niższą i wreszcie znowu nutę główną. Jeżeli wypadnie dodać znak chromatyczny u góry dla nuty wyższej, a u dołu dla niższej np. $\sharp \infty \flat \infty$.

Tryl, (tr lub trill) wymaga, aby nutę nad którą się go daje, grać prędko naprzemian z nutą o stopień wyższą. Z początku jednak należy tryl grać w takcie t.j. dzielić na nuty dwa lub trzy razy wiązane. Tryl ma zakończenie przez dodanie dźwięku o stopień niższego, jako nuty przedostatniej, poczem idzie nuta główna. Tryl czasem zaczyna się od nuty górnej, a także może nie mieć zakończenia.

Melodyja.

NB. Gra się na czwartą ósemkę.

106. *Andante.* *p* *na drugą ósemkę* Z. Noskowski.

Krakowiak.

Allegretto.

107.

The first system of the Krakowiak piece, marked 'Allegretto' and '107.'. It features a treble and bass clef with a 2/4 time signature. The music begins with a forte (*f*) dynamic. The right hand starts with a melodic line containing fingerings 5, 2, 1, 3, 2, 1, 2, 1. The left hand provides a harmonic accompaniment with a bass line starting on a 5th finger.

The second system of the Krakowiak piece. The right hand continues the melodic line with fingerings 2, 3, 4, 2, 5, 4, 2, 1. The left hand accompaniment continues with chords and single notes.

The third system of the Krakowiak piece. The right hand features a melodic line with fingerings 4, 3, 1, 2, 1, 5, 3, 1, 2, 3. The left hand accompaniment includes a long note in the bass line.

The fourth system of the Krakowiak piece. The right hand has a melodic line with fingerings 5, 1, 3, 2, 1, 2, 3, 4, 1, 3. The left hand accompaniment includes fingerings 1, 2, 1, 3, 5, 2, 3, 5.

The fifth system of the Krakowiak piece. The right hand has a melodic line with fingerings 4, 3, 2, 1, 3, 2, 1, 1, 2, 4, 5, 3, 5, 4, 2, 1. The left hand accompaniment includes fingerings 3, 4, 5.

The sixth system of the Krakowiak piece. The right hand has a melodic line with fingerings 3, 4, 3, 2, 1, 3, 4, 5, 4, 5, 4, 1, 2, 4, 5, 4, 2, 1. The left hand accompaniment includes fingerings 5, 4, 3, 3, 2, 1, 2, 5.

Znaki \sim \approx jest to tryler t.j. dodanie dwóch nut do nuty nad którą stoi; wykonywa się tak t.j. nieprzekreślony po nucie, zaś przekreślony przed nutą.

Gdybym ja była słońcem.

Allegro.

F. Chopin.

108.

a tempo

The first system of music consists of two staves. The treble staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). It contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a triplet of eighth notes. The bass staff has a bass clef and contains a harmonic accompaniment of chords and single notes. A dynamic marking of *f* (forte) is placed at the end of the system.

The second system continues the piece with two staves. The treble staff features a melodic line with slurs and accents. The bass staff provides a steady accompaniment. A dynamic marking of *p* (piano) is placed in the middle of the system.

The third system shows more complex melodic lines in the treble staff, with numerous fingering numbers (1, 2, 3, 4) written above the notes. The bass staff continues with its accompaniment.

The fourth system continues the melodic development in the treble staff, with further fingering numbers. The bass staff accompaniment remains consistent.

The fifth system concludes the page with two staves. The treble staff has several fingering numbers (1, 2, 3) above the notes. The bass staff accompaniment ends with a final chord.

Ca den za jest to dowolna ilość nut
w tacie Daje się ją na fermacie.

Zadumka.

Z. Noskowski

Moderato.

109.

Musical score for 'Zadumka' by Z. Noskowski, page 108. The score is in 4/4 time, B-flat major, and consists of six systems of piano accompaniment. The first system is marked 'Moderato.' and includes fingerings (1, 3, 1, 4, 1, 2, 2, 3, 3) and a dynamic marking of 'mf'. The second system includes a 'cresc.' marking. The third system includes a 'p' marking. The fourth system includes a 'f' marking. The fifth system includes a 'p' marking. The sixth system includes a '4' marking. The score concludes with a double bar line and repeat signs.